

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

**ПРАВНИ РЕЖИМ ВИЗЕ КАО УПРАВНОПРАВНЕ
СИТУАЦИЈЕ**

(Мастер рад)

Ментор

Проф. др Милош Прица

Студент

Катарина Дроздовски

Број индекса:

Мо13/24-0

Ниш, 2025. године

САДРЖАЈ

Catalog

УВОД	4
I УПРАВНО ПРАВНЕ СИТУАЦИЈЕ СА ЕЛЕМЕНТОМ ИНОСТРАНОСТИ-ОПШТИ ОСВРТ ..	7
II ВРСТЕ ВИЗА КОЈЕ ПОСТОЈЕ У НАШЕМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ	13
2.1 Аеродромска виза (Виза А)	13
2.2 Виза за краћи боравак (Виза Ц)	14
2.3 Виза за дужи боравак (Виза Д)	16
2.4 Раније постојећа виза Б	17
III ОСНОВНЕ РАЗЛИКЕ ВИЗА А, Ц И Д	19
3.1 Поступак подношења захтева и издавање визе	19
3.2 Докази о испуњености услова за издавање визе	20
3.3 Процена ризика и провера услова	21
3.4 Одбијање захтева за издавање визе	23
3.5 Поништавање укидање визе и право на жалбу	24
IV ВИЗЕ ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	26
V ВИЗНИ РЕЖИМ СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА	31
VI КРАТКОТРАЈНИ И ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК СТРАНАЦА	33
VII ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАКУ СРБИЈИ	35
7.1 Подношење захтева за привремени боравак	36
7.2 Одбијање захтева за привремени боравак	38
7.3 Привремени боравак по основу школовања или учења језика	39
7.4 Уписивање курса страног језика као основ издавања привременог боравка	39
7.5 Престанак привременог боравка	40
7.6 Разлике и сличности између визе Д и одобрења привременог боравка	42
VIII ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	44
IX ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА	48
X ЈЕДИНСТВЕНА ДОЗВОЛА ЗА БОРАВАК И РАД СТРАНАЦА	50
10.1 Подношење захтева за издавање јединствене дозволе	51
10.2 Поступак одлучивања по захтеву за издавање јединствене дозволе	55

10.3 Одбијање захтева за издавање јединствене дозволе	56
10.4 Престанак важења јединствене дозволе	57
XI ДОБИЈАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ ДОЗВОЛЕ ЗА РАД	59
У ДРЖАВАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	59
XII ЈЕДИНСТВЕНА ДОЗВОЛА ЗА БОРАВАК И РАД У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА	64
XIII СТАЛНО НАСТАЊЕЊЕ	66
13.1 Подношење захтева за одобрење сталног настањења	69
13.2 Престанак права на стално настањење	70
XIV СТАЛНО НАСТАЊЕЊЕ У ЗЕМЉАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И	73
СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА	73
XV ВИЗНА ПОЛИТИКА	82
XVI МИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ У ОДНОСУ НА ОСТАТАК СВЕТА	88
16.1 Миграциона политика држава Европске Уније	91
16.2 Миграциони профил Републике Србије	92
XVII ЗАКЉУЧАК	94
XVIII ЛИТЕРАТУРА	97
Правни извори	99
Интернет извори	102
XIX САЖЕТАК	105
XX ABSTRACT	107
XXI БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	109

УВОД

Визни режим као управно правна ситуација поред визе као централног дела, такође обухвата и бави се регулисањем и других питања из ове области, као што су пре свега дефиниција странаца, дефиниција боравака, регулисање права боравака, права странаца на уточиште у другим државама, њихово право на рад и образовање у другим државама, такође њихово стално настањење у другим државама, и на крају могућност стицања држављанства тих земаља. Правни режим визе у свим државама регулисан је прописима управног права, полазећи од саме чињенице да се виза сматра управно правним актом, као и да сваки други акт којим се одобрава привремени или стални боравак странцу, као и дозвола за рад јесте управо акт управно правног карактера. Такође кроз норме управног права регулисани су и услови, али и сам поступак који је обухваћен визним режимом, те се с тога исти сматра управно правном ситуацијом.

Из саме дефиниције произилази да је виза управо одобрење које надлежни државни орган издаје странцу на основу испуњених услова за његов улазак, боравак или транзит кроз одређену државу. Када говоримо о нашој држави, правни појам визе као и правни режим визе у Србији су дефинисани и утврђени Законом о странцима Републике Србије. Овим законом регулисан је такође и улазак, али и сваки вид боравака у Србији, оних лица који нису држављани наше земље односно оних лица који се имају сматрати странцима.

Сам појам визе дефинише се према горе поменутом закону као одобрење за улазак, боравак или транзит који странац прибавља пре него што уђе у

Републику Србију.¹ Наше законодавство и правни систем регулише четири врсте виза.

У поређењу са другим визним режимима, као на пример са режимом виза држава Европске Уније или режимом виза који је заступљен у Сједињеним Америчким државама, Србија има знатно лакше услове за стицање саме визе, али и одобрења за привремени боравак, стално настањење односно олакшан је и поступак за добијање јединствене дозволе за рад. Наравно и са овим, али и са другим визним режимима, наша држава има доста сличности, али и доста разлика у зависности од државе до државе. Интересантан је систем који постоји у државама Европске Уније, нарочито када је реч о државама које су део и Шенгенског система, где је заступљена такозвана визна политика, која је заједничка, иста и важи за све ове државе.

Значај ове теме огледа се у данас великој присутности странаца широм Европе, али се та присутност нагло осетила и код нас. Странци углавном мењају своје матичне државе за државе Европе, па самим тим долазе и у Србију где могу добити привремени боравак или стално настањење. Све више путем медија у друштву циркулишу информације да нам у многим секторима попут саобраћаја, рударства, грађевине или пољопривреде, долази јефтина радна снага са простора Африке и Азије. Углавном су то држављани Кине, Шри Ланке, Непала, али све је више у нашим градовима и странаца из Уганде, Марока, Сенегала. Овакав развој ситуације није непознаница у државама Западне Европе, попут Француске, Немачке, Холандије, Шпаније, али и многе друге, где је потреба за јефтином радном снагом и великим бројем странаца радника изражена већ неколико деценија уназад.

¹Закон о странцима („Сл. гласник РС“, бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 18

Овај рад посвећен је визном режиму као управноправној ситуацији и структура самог рада, поред уводних и закључних разматрања, подразумева и три одељка или три дела који детаљније објашњавају саму тему рада. У првом делу, односно, првом одељку представљене су и објашњене управно-правне ситуације са елементом иностраности. Други део рада има централни карактер и детаљно објашњава визни режим Србије, неких земаља чланица Европске Уније, као и визни режим Сједињених Америчких Држава. Јасно је објашњен појам визе, врсте виза које постоје у нашем правном систему, као и врсте визе које познају инострани правни системи. Такође централни део рада проучава и услове као и сам поступак за добијање виза. Други одељак је базиран и на проучавању свих осталих управно-правних ситуација попут привременог боравака, услова за добијање привременог боравака, као и право сталног настањења односно сталног боравака код нас, али и у државама Европе и Сједињеним Америчким Државама, као и проучавањем појма јединствене дозволе за боравак и рад код нас, сличности и разлике са јединственим дозволама за боравак и рад у европским државама и САД-у. Трећи одељак рада детаљно појашњава визну политику која је заступљена у Европској Унији и државама које су чланице Европске Уније односно Шенгенског система. Такође, у трећем одељку објашњава се и појам миграционе политике, приказујући Миграциони профил Републике Србије. У трећем одељку направљена је компарација између миграционе политике Републике Србије, миграционе политике са којом се суочавају земље Европске Уније као и актуелне миграционе политике Сједињених Америчких Држава.

Управо због актуелности ове теме предмет овог рада базира се на детаљном објашњењу појма странца, на које начине странци могу да долазе, бораве живе и раде у другим државама, као и на прецизно описаном поступку за

добивање виза односно одобрења за улазак транзит или боравак, те на свеобухватном истраживању и упоредној анализи на који начин је овај поступак регулисан у нашем правном систему у односу на друге државе, а пре свега у државама које припадају Западној Европи или Шенген зони, али и Сједињених Америчких Држава, као једне од држава која је у прошлости имала велики број досељеника из других земаља света, као и на проучавању услова за стицање права боравка, радне дозволе, визе и на крају држављанства у свим тим државама.

I УПРАВНО ПРАВНЕ СИТУАЦИЈЕ СА ЕЛЕМЕНТОМ ИНОСТРАНОСТИ-ОПШТИ ОСВРТ

Управно право као једна од правних грана садржи бројне прописе којима су регулисане управноправне ситуације. Те управно правне ситуације су углавном домаћег карактера, међутим постоје и оне са међународним односно иностраним елементом. У домену визног режима разликујемо неколико управно правних ситуација. Сам режим визе и свих других института из ове области регулисан је управо домаћим управним правом. Свака држава кроз своје управно правне норме дефинише и конституише правни режим визе, па се с тога они и разликују од државе до државе, али су и у многостручност слични. Једна од тих управноправних ситуација која је јако важна за сваку државу јесте улазак и боравак странаца на територији саме државе. Странац јесте свако лице које није држављанин државе, а у њој борави.² Такође странцем се сматра и свако лице које нема држављанство односно апатрид. Уз помоћ различитих врста виза државе су успеле да на ефикасне начине регулишу питање уласка, боравка странаца, њихових права и њихових обавеза. Да би било који странац могао најпре да уђе у неку државу, он мора да испуњава одређене услове, у неким ситуацијама за странце држављане одређених држава потребно је и одобрење за улазак, односно виза. У многостручност зависи за које је то странце и за које државе потребно одобрење за улазак јер се углавном овај проблем регулише кроз многобројне међународне билатералне или мултилатералне споразуме. На пример, када је реч о нашој држави могућ је и такозвани безвизни режим, који важи за оне странце, држављане држава чланица Европске Уније, или за држављане држава које су у нашој најближој околини, а са којима смо

²Закон о странцима („Сл. гласник РС“, бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 3

М Петровић, М.Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр. 153.

раније заправо и били једна држава, попут држављана Северне Македоније, Црне Горе и свих других бивших југословенских држава. Са друге стране, визни режим држава чланица Европске уније регулисан је на другачији начин за сваку државу, посебно се издвајају државе које су уједно и чланице Шенгенског система, а за које по Шенгенском споразуму важи јединствена визна политика на основу које су ова питања ближе одређена.³ У правном систему Сједињених Америчких Држава систем визе је у потпуности другачије дефинисан у односу на државе Европе. Међутим, свакако да и право Сједињених Америчких Држава познаје и право на боравак странаца, право на њихово запошљавање, стално настањење и на крају и право држављанства, а за посебне категорије лица издваја се и право на азил односно право на уточиште.

Право на уточиште јесте основно људско право и предвиђено је Уставом скоро свих држава света. Дефинише се као право странца које је из своје матичне државе прогнано, злостављано или мучено из неког разлога односно по основу вере, пола, расе, боје коже, националности, политичке опредељености, старости и због опасности од даљег мучења и злостављања оно не може да се врати назад у своју државу, те му је потребно уточиште у некој другој држави.⁴ Уточиште је у ствари право на азил, које је поред националних прописа сваке државе регулисано и бројим међународним актима и конвенцијама. Најзначајнија је Женевска конвенција о статусу избеглица, усвојена још после другог светског рата, односно 1951. године. Овом

³ Д. Димитријевић, Интегрисано управљање државним границама и приступање ЕУ, Крагујевац, 2017, стр. 423.

⁴ Устав Републике Србије („Службени гласник РС“, бр.48/94 и 11/98).

конвенцијом регулисан је статус избеглице, дефинисан је сам појам избеглица, утврђена су сва њихова права, а такође регулисане су и предвиђене обавезе држава потписница ове конвенције према таквим лицима, те обавезе односе на управо на пружање уточишта и заштите у тим државама. Ова конвенција, односно њена примена проширена је и Протоколом из 1967. године. Овом конвенцијом страним лицима са статусом избеглице загарантована су бројна права у државама у којима избеглице траже уточиште. Па с тим у вези они имају право на улазак у државу уточишта, право боравак, на рад, на образовање, при том им је знатно олакшана процедура када је реч о праву на боравак, праву на раду, они нису у обавези да испуне све оне законски прописане услове, већ као лица са статусом избеглице, што им и сама Конвенција омогућава добијају боравак, запослење без испуњавања свих потребних услова. Државе у којој странци траже уточиште у обавези су да странце прихвате пруже им право на азил и никако их не смеју враћати у њихове матичне државе јер им прети опасност од прогона. Светска организација која се бави најрањивијом групом људи јесте УНЦХР или Високи комесаријат Уједињених Нација за избеглице, она је одговорна за пружање заштите као и обезбеђивања помоћи избеглица.⁵

Још један институт под окриљем визног режима свакако је право боравака странца у другим државама. Тај боравак странца може бити различитог карактера и може подразумевати различите временске периоде. Углавном правни системи познају право на краћи боравак, привремени, дужи боравак или право сталног боравака, код нас на пример не постоји појам сталног боравака већ је то регулисано као право сталног настањења. Право боравака странца дефинише се као његова могућност да у одређеном временском периоду на територији одређене државе легално борави на основу одобрења односно

⁵Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије <https://kirs.gov.rs/cir/azil/o-azilu>

правног акта који му је издат од стране надлежног управног државног органа. То одобрење је акт управно правног карактера. На основу овог одобрења странац има одређена права и обавезе према држави у којој борави. Он је у обавези да најпре пријави боравиште, да уважава законе државе домаћина, али и све друге прописе и норме, такође странац је у обавези да поштује све услове боравка. Уколико странац из било којих разлога прекрши услове свог боравка на пример угрожава јавни ред и мир у држави у којој борави, његов боравак може бити укинут.⁶ У том смислу странац може бити и протеран, али ако је то у складу са међународним прописима, лица којима је одобрено право азила на пример не могу бити протерани у држави из које су прогнани због опасности од мучења и злостављања. Странац може бити протеран и из других разлога из државе у којој борави, а то наравно зависи од сваке државе и њених правних прописа. Свака држава суверена је по питању уређења уласка али и питања давања одобрења странцима за краћи, дужи привремени или стални боравак. Такође свака држава суверена је и по питању укидања тих одобрења. Међутим сувереност држава у овој области није апсолутна јер међународно право поставља одређене стандарде и границе које обавезују све државе. Међународним правом у државама које су домаћини странцима, забрањена је дискриминација тих странаца, такође државе су у обавези да поштују и људско достојанство сваког странца. Дакле постоји једна веза између странца и државе у којој он борави, а која је заснована на међусобном поштовању, с тим да се свакако странац налази у једном потчињеном положају у односу на државу у којој жели да борави. Држава је та која као субјект јавног права уређује сам

⁶ М.Петровић М.Прица, Посебно управно право са међународним управним правом,Ниш,2020, стр. 153.

боравак странаца, самим тим однос не може бити и није никако равноправан. Управним правом су регулисани ови односи, јер се управним правом обезбеђује законитост поступка и контролу надлежних државних органа.⁷

Држављанство јесте један од основних института управног права те с тога такође представља једну од важних управноправних ситуација. Дефиниција држављанства подразумева правни однос између једне државе и појединца. Посматрајући правну теорију, држављанство се регулише као управноправна ситуација јер настаје, мења се и престаје на основу управно правног акта надлежног управног државног органа након спроведеног законски прописаног поступка.⁸ Држављанство подразумева и бројна права и обавезе које лица управо на основу држављанства стичу. Тај правни однос који се заснива између појединца и државе јесте заправо једна трајна правна веза која се формира између њих, а која није заснована само према месту боравака, етничкој припадности, већ је за формирање овог управно правног односа потребно и признање од стране државе према појединцу. Лице које стекне право држављанства одређене државе ужива сва грађанска и политичка права у тој држави. Такође таквом лицу мора бити и обезбеђена заштита у иностранству од стране своје државе. Лице које има држављанство одређене државе, према тој држави има и обавезе у смислу пре свега поштовања Устава, закона као и свих других прописа те државе. Држављанство је предвиђено као једна од управно правних ситуација јер се стиче и губи на основу одлуке управног органа, у Србији се држављанство стиче одлуком Министарства унутрашњих послова.⁹ Поступа за добијање држављанства регулисан је као управни поступак прописима

⁷Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС“, 18/2016, 95/2018), члан 1, члан 2.

⁸ М.Петровић М. Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020 стр. 154.

⁹Закон о општем управном поступку (Службени гласник РС, 18/2016, 95/2018), члан 1, члан 2.

управног права. Постоји неколико начина за стицање држављанства, који се разликују у свакој држави, међутим постоје и одређене сличности који предвиђа сваки правни систем, на пример готово у свим државама се држављанство стиче рођењем. Према нашем управном праву, држављанство се стиче на основу порекла односно *jus sanguinis* или на основу места рођења, *jus soli*, по основу брака или по основу натурализације.¹⁰ Натурализација представља поступак када се неко страно лице прима у држављанство. Натурализација представља прави пример држављанства као управноправне ситуације, међутим да би неки странац могао овим путем да стекне право држављанства захтева се испуњење одређених услова. Први од тих услова односи на се боравак у држави Србији у одређеном временском периоду, такође потребно је да странац добро познаје наш језик, а у неким случајевима постоји и обавеза таквог странца да се одрекне свог дотадашњег држављанства. Само право држављанства и држављанство као управноправна ситуација може се и изгубити на основу захтева страног лица или кад му се држављанство одузме на пример у ситуацији када је странац српско држављанство стекао неком преваром.¹¹ Држављанство је такође питање по коме свака држава има потпуну сувереност приликом одлучивања, питање држављанства уређено је и неким међународним стандардима. Када је реч о државама Европске Уније, најлакше се стиче држављанство Холандије, док су у Немачкој постављени строги услови и захтеви за стицање њиховог држављанства. Странац може стећи држављанство Холандије уколико је реч о лицу које је неосуђивано, потребно је да то лице борави на територији Холандије најмање 5 година узастопно. Такође холандско

¹⁰ Милан Петровић, М.Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр. 155.

¹¹ М. Петровић, М.Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр. 155.

држављанство може добити и само онај странац који има положен такозвани интеграциони испит, као и онај странац који добро говори и познаје њихов језик.¹² На пример, наши држављани који желе да стекну право држављанства Холандије уз испуњење свих ових услова такође се морају одрећи и српског држављанства. За разлику од Холандије, у СР Немачкој постоје и неки посебни услови односно разлози на основу који лице може бити примљено у немачко држављанство. У Немачкој ће странац добити држављанство у случају када живи, ради, борави у Немачкој, а при том сама држава има одређени интерес да такво лице постане њен држављанин. Такође, држављанство у Немачкој може стећи и лице на основу компензације за претрпљену штету услед нацистичког прогона. У Француској странац може стећи њихово држављанство натурализацијом уколико течно и добро говори њихов језик, поштује њихов закон и њихове прописе и такође један од услова је и постојање интеграције на тржишту рада. У Сједињеним Америчким Државама предуслов за стицање држављанства јесте поседовање најпре зелене карте, односно право сталног боравака.¹³ Странац може стећи и њихово држављанство на основу брака са држављанином Сједињених Америчких Држава који мора да траје 3 односно 5 година што се данас све више злоупотребљава. Као и у свим другим државама и у Сједињеним Америчким Државама потребно је добро познавање језика како би странац био примљен у држављанство те земље у конкретном случају — то је добро познавање енглеској језика, али још један веома важан услов је и добро познавање америчког законодавног система као и добро познавање америчке историје, па је странац који је поднео захтев за добијање америчког

¹²PS Phoa, M Van Drunen Country report for The Netherlands on access to travel documents, *In H.de Waele (Ed.), General report 7.6*, 2016 стр. 156

¹³Зелена карта за Сједињене Америчке државе <https://americano.rs/zelena-karta-za-ameriku/>

држављанства такође дужан да положи и такозвани грађански испит односно тест из грађанског образовања.¹⁴

¹⁴ A. Grimm, Studying to stay understanding graduate visa policy context and context in The United States and Australia, *International Migration*, Vol 57, No 5, 2019, стр. 236.

II ВРСТЕ ВИЗА КОЈЕ ПОСТОЈЕ У НАШЕМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ

Закон о странцима РС у члану 19 предвиђа и регулише три врсте виза које се издају странцима за боравак у нашој земљи.¹⁵ Наиме постоје:

- Аеродромска виза или виза А
- Виза за краћи боравак односно виза Ц и
- Виза за дужи временски боравак односно виза Д

2.1 Аеродромска виза (Виза А)

Ова врста визе такође се још назива и аеродромска транзитна виза и њоме се омогућава транзит кроз међународну зону аеродрома једне земље, како би се прешло на лет за другу земљу. Ова врста визе сходно нашем Закону о странцима издаје се са роком важења на 6 месеци и омогућава један или више прелазака кроз међународни транзитни простор аеродрома, али без могућности уласка на територију Републике Србије. Аеродромска виза намењена је оним путницима који путују кроз нашу државу, али не напуштајући међународну транзитну зону. Са друге стране, странцу који за време међупристајања на нашем аеродрому не напушта међународни транзитни простор или ваздухоплов није потребна виза. Члан 20. тачка 2. Закона о странцима предвиђа могућност да Влада Републике Србије одређује у неким случајевима да држављанима одређених земаља морају имати аеродромску транзитну визу уколико то захтевају безбедносни разлози Републике Србије односно свих њених грађана. Са тим у вези, аеродромску транзитну визу не прибављају лица којима за улазак у Србију није потребна виза, такође странци који имају важећу визу за улазак у Републику Србију или одобрење боравака, чланови породице држављана Републике Србије, такође наравно носиоци

¹⁵Закон о странцима („Сл. гласник РС“, бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 19.

дипломатских и службених пасоша, чланови посаде ваздухоплова у складу са Конвенцијом о међународном цивилном ваздухопловству. Основна разлика између визе А и осталих виза се огледа управо у томе што се аеродромском визом не дозвољава улазак у нашу државу.¹⁶

Када бисмо направили поређење са другим државама, на пример са државама Европске уније, нашим држављанима није потребна виза како би се кретали кроз државе које су у такозваној Шенген Зони, с обзиром на то да је држава Србија крајем 2009. године добила ове погодности. Такође ова врста визе нашим држављанима није потребна ни у земљи Русији као ни у Турској, Уједињеним Арапским Емиратима. Са друге стране, у Великој Британији, Канади, Сједињеним Америчким Државама, транзитна виза за наше држављане је неопходна.¹⁷

(Слика 1, аеродромска транзитна виза преузета са интернет странице, <https://balkanfun.travel/blog/tranzitne-vize-korisne-informacije>)

2.2 Виза за краћи боравак (Виза Ц)

Ово је друга врста визе која се издаје страним држављанима за краћи боравак у Републици Србији. Такође и ова врста визе регулисана је и прописана Законом о странцима. Сам назив говори да се ради о одобрењу намењеном за краћи временски период, односно за краћи боравак странаца. Члан 21

¹⁶ Закон о странцима („Сл. гласник РС“, бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 20.

¹⁷ М. Ивановић, *Прилагођавање политика у домену визног режима и регионалног развоја у току преговора са Европском Унијом*, 2006, стр. 83.

поменутог закона, Визу Ц дефинише као одобрење за улазак у Републику Србију, транзит преко територије Републике Србије или боравак на територији Републике Србије до 90 дана, у било ком периоду до 180 дана, рачунајући од дана првог уласка. Виза за краћи боравак издаје се за све врсте путовања на подручју наше земље, осим наравно за она за која се издаје виза за дужи боравак или када се одобрава привремени боравак. Она такође не може бити ни основ за подношење захтева за привремени боравак у Републици Србији осим ако то није посебно предвиђено законом. Ова врста визе издаје се за један, два или за више уласка у нашу државу. Рок важења ове визе је 5 година и не може бити дужи. Међутим, виза за краћи боравак може се продужити и то када за то постоје оправдани разлози, односно у случајевима више силе, такође када постоје хуманитарни, професионални или лични разлози који су заиста озбиљни и захтевају могућност продужења.¹⁸ Ова врста визе пре свега је намењена за туристичке сврхе, али такође се може користити и за неке пословне посете, састанке, приватне посете или било које друге врсте кратких боравака.

Данас, још увек је великом броју страних држављана потребна виза ц за улазак односно краћи боравак или посету нашој земљи. Наравно то није случај са свим странцима, увек се прави разлика из које државе долазе. Земље за чије држављане није потребна виза свакако на првом месту јесу државе чланице Европске уније, али такође овде убрајамо и држављане Швајцарске, Норвешке, Исланда и Линхенштајна. Наравно држављани земаља с којима је наша земља потписала билатерални споразум о укидању виза могу боравити у нашој земљи до 90 дана без било каквог одобрења, а то су држављани Русије, Белорусије, Турске, Јапана, а такође и држављанима Канаде, Сједињених Америчких Држава и Новог Зеланда није потребна ова врста одобрења односно виза ц.

¹⁸Закон о странцима („Сл. гласник РС“, бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023),члан 21

Наша држава са једном групом земаља има потписан и споразум о добијању визе приликом уласка у Републику Србију. У ту групу земаља убрајамо: Египат, Јордан, Катар и друге државе.

Интересантно је да држављани Кине, Индонезије као и Индије могу ући у Републику Србију и без визе уколико поседују важећу Шенген визу или визу Сједињених Америчких Држава односно визу Велике Британије.

(Слика 2, Изглед визе Ц, преузето са интернет странице,<https://akgusavac.co.rs/ru/v-cem-raznica-mezdu-vizo-cid-i-priglasit/#>)

2.3 Виза за дужи боравак (Виза Д)

Виза за дужи временски боравак, односно познатија и као Виза Д регулисана је као и претходне све врсте виза Законом о странцима Републике Србије. У члану 22. овај закон дефинише визу Д као одобрење за улазак и боравак на територији Републике Србије у трајању од 90 до 180 дана. Такође истим чланом закона прописано је и да странац коме је у складу са визним режимом за улазак у Републику Србију потребна виза и који намерава да у Републици Србији поднесе захтев за одобрење привременог боравака прибавља визу за дужи боравак односно визу Д. Виза за дужи боравак у нашој земљи издаје се странцу и по основу запослења, јер исти остварује право на запослење у складу са прописима којима се регулише запошљавање странаца. Такође, виза за дужи боравак потребна је и сваком странцу који намерава да поднесе захтев за издавање јединствене дозволе. Поред ових разлога ово

одобрење може се издати и по основу школовања такође и на основу спајања породица.¹⁹ Најчешћи разлог издавања визе за дужи боравак у нашој земљи тренутно свакако јесте запошљавање. Велики број странаца се управо због посла, али и због школовања одлучује пре свега на долазак у Србију, али и на дужи боравак у њој. Када се издаје по основу запошљавања, обично тада странцима ова виза уједно представља и дозволу за рад. Виза Д обично за странце представља основу за добијање привременог боравка на период од 3 године. У току трајања ове визе често долази и до промене разлога за боравак у Републици Србији, у тим случајевима подноси се нови захтев за издавање визе Д по другом односно новом, промењеном основу.²⁰

Такође ова виза потребна је свим оним странцима који долазе у Србију и намеравају да у њој дуже бораве, а нису држављани неке од земаља чланица Европске Уније. Сви остали странци, држављани других земаља са простора Европе као и сви странци који долазе из држава са Афричког, Азијског континента, странци из Сједињених Америчких Држава, Канаде, сви држављани земаља Јужне Америке морају поседовати одобрење односно визу за дужи боравак у Републици Србији, уколико желе у намеравају да дуже бораве у нашој земљи.

¹⁹ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 22

²⁰ Закон о странцима РС(Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 22

(Слика 3, изглед визе Д, преузета са интернет странице, <https://www.atozserwisplus.com/blog/How-to-Apply-for-a-D-Type-Visa-Online-in-Serbia>)

2.4 Раније постојећа виза Б

Ранији закон о странцима из 2008. године, који је престао да важи, подразумевао је још једну врсту визе односно визу Б или транзитну визу. Дакле према овом закону постојале су 4 врсте виза, Виза А односно аеродромска транзитна виза, виза Б или само транзитна виза, виза Ц односно виза за краћи боравак и на крају свакако виза Д односно виза којом се одобрава привремени боравак странцима.²¹ Сходно овом закону, виза Б била је транзитна виза која се издавала странцима за једно два или више путовања кроз државу Србију. Ова виза издавала се с роком важења на период од 6 месеци уз услов да време боравка странца за један транзит не може бити дуже од 5 дана. Ова виза издавала се искључиво оним странцима који имају такође и визу за улазак у државу у којој путују или преко чије територије странац наставља даље своје путовање, осим наравно у случају уколико странац није ослобођен обавезе поседовања визе. Виза Б према тадашњем закону могла се издати и групи лица односно групи путника, а која је формирана пре самог путовања који заједно прелазе преко територије Републике Србије. У тим случајевима виза Б могла се издати групи путника од најмање пет лица, а највише од 50 лица при чему је лице које је вођа пута односно лице које је задужено да води групу дужно да поседује посебно визу за те сврхе, наравно уколико је то предвиђено и обавезно. Наш важећи закон више не регулише ову врсту визе, већ само визу А, Ц и Д.²² Виза Б је укинута због усклађивања нашег правног система са правним

²¹Закон о странцима РС (Службени Гласник РС, бр 97/2008), члан 18

²²Закон о странцима РС (Службени Гласник РС, бр 97/2008), члан 20

системом Европске Уније. У Шенгенском систему транзит кроз територију неке државе чланице није посебно предвиђен тако да не постоји транзитна виза односно Б виза. На тај начин Виза Б и у нашем правном систему постала је бесмислена, јер је наша држава као део процеса европских интеграција и у овом делу морала да усклади свој правни систем са системом ЕУ. Новим законом о странцима наша држава реформисала је свој стари систем издавања виза, укинула визу Б и тиме поједноставила правни режим визе. Сада је за транзит за којим је била предвиђена виза Б, регулисан краткорочном визом. Такође новим законом уведене су и нове процедуре, једна од новина јесте и могућност подношења пријаве електронским путем. Савремене визне политике и режими виза све више су унапређени управо дигитализацијом односно е-визама и централизованим базама података, виза Б ипак представља старију категорију виза која овим системима и процесима није била прилагођена. Постојали су и други разлози због којих је Виза Б морала бити укинута. Пре свега, овај старији систем био је компликованији, тиме што је постојала још једна врста визе, странцима је било знатно теже. Свака од виза захтевала је посебну документацију и посебно подношење захтева за издавање. Укидањем визе Б поред тога што је странцима лакше, доста је једноставније и за наш административни апарат јер је смањена процедура и ефикасније се поступа по захтевима.²³ Поврх свега, испоставило се да је укидање визе Б омогућило бољу контролу уласка у Републику Србију. Визом Б странци су доста могли манипулисати и злоупотребљавати транзитну визу, јер се дешавало да неко од странаца добије управо визу Б, али остане дуже него што је то било могуће

²³ Д. Стевановић, Хармонизација законодавства Србије у области кретања и боравка странаца са прописима Европске Уније, Зборник радова Правног факултета у нишу, број 84/2019, стр. 257.

односно дуже од 5 дана како је то закон предвиђао. Сада је то једноставније због постојања само три врсте виза те је на тај начин унапређена и побољшана и контрола кретања странаца унутар наше државе.

III ОСНОВНЕ РАЗЛИКЕ ВИЗА А, Ц И Д

Свако одобрење, односно свака виза коју регулише Закон специфична је на свој начин, има своје карактеристике, као и намене односно сврхе у којима се користи. Управо због тога све три врсте виза веома се разликују. Главне разлике управо се огледају у њиховој намени и њиховој сврси. Пре свега прва виза, аеродромско транзитна, која се све чешће назива виза А користи се само за транзит кроз међународну зону аеродрома једне државе. Дакле, њом није дозвољен било какав боравак у држави, већ само транзит. Са друге стране, виза Ц или виза за кратки боравак омогућава нешто дуже задржавање у односу на визу А. Дакле визом Ц омогућен је кратки боравак у Републици Србији. Она се за разлику од визе А издаје за туристичка путовања и посете нашој земљи, такође за било које кратке посете које не могу бити дуже од 90 дана. На крају, виза за дужи боравак или виза Д једино је одобрење које странцима омогућава дуже задржавање на територији наше државе. Ова виза издаје се ради запошљавања, школовања странаца, обављања верских служби или у циљу спајања породица. Виза Д за разлику од визе А и визе Ц захтева нешто компликованију и специфичнију документацију за подношење захтева. Она је једино одобрење које странцима омогућава да у нашој држави бораве дуже од 90 дана.

3.1 Поступак подношења захтева и издавање визе

Према последњим подацима Министарства унутрашњих послова, захтев за издавање визе подноси се у електронској форми на одговарајућем обрасцу, у року од најраније три месеца пре почетка путовања — дипломатско-конзуларном представништву на чијем конзуларном подручју подносилац захтева законито борави. Приликом самог подношења захтева, странац је такође дужан да достави законски таксативно одређену

документацију, односно путну исправу, своју фотографију, доказ о плаћеној такси, путно осигурање, доказ о разлозима и намери боравка у Србији, позивно писмо. Уколико странац не испуни наведене услове односно не приложи сву наведену документацију, дипломатско-конзуларно представништво ће његов захтев одбацити. Такође захтев се одбацује и у ситуацији када није поднет у законском року. Законом о странцима предвиђен је и један изузетак од овог правила у ситуацијама када постоје хуманитарни разлози или интереси Републике Србије. У том случају захтев за издавање визе странца биће разматран, чак и када није приложена потребна документација. Уколико надлежни орган захтев узме у разматрање, у путну исправу странца уноси се штамбиљ којим се потврђује пријем захтева за визу, осим када се ради о службеним и дипломатским исправама у којима се наведени штамбиљ не уноси.

24

3.2 Докази о испуњености услова за издавање визе

Докази о испуњености услова за издавање визе се разликују у зависности од тога за коју врсту визе се захтев подноси. Када је реч о визи А, подносилац захтева дужан је да приложи доказ о могућности уласка у наредну државу на планираној маршрути. Уколико странац подноси захтев за издавање визе Ц, тада је дужан је да приложи доказ о разлозима и сврси путовања, о довољном износу финансијских средстава за потребе смештаја као и финансијска средства за живот и издржавање током боравка и за повратак. Такође странац је дужан да приложи и све друге доказе којима се потврђује његова намера да напусти Републику Србију пре истека важења визе. И ако странац не испуни све наведене услове, дипломатско-конзуларно представништво узеће у разматрање његов захтев под услов да је визу раније користио законито и ако

²⁴ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 25

не постоје никакве сумње да постоје разлози за одбијање његовог захтева. У случајевима када странац подноси захтев за издавање визе Д, странац је такође у обавези да достави све побројане доказе који се прилажу уз захтев за издавање визе Ц, односно све исправе, које је потребно приложити и приликом подношења захтева за издавање одобрења за привремени боравак. Један од услова приликом подношења захтева за издавање визе јесте и прилагање позивног писма. Позивно писмо се прилаже у ситуацијама када домаће правно или физичко лице позива странца у посету. Позивар се обавезује на сношење свих трошкова боравка, али и принудног удаљења странца са територије Републике Србије као и трошкове евентуалног боравка и смештаја странца у прихватишту за странце, под условом да се наведени трошкови не могу наплатити од странца. У ситуацији када је позивар физичко лице, позивно писмо мора садржати изјаву о преузимању свих финансијских обавеза, податке о страном држављанину као и личне податке о позивару, али и све друге податке који су од важности за поступак издавања визе. Наведена изјава мора бити оверена од стране јавног бележника.²⁵ Са друге стране када је позивар правно лице, потребно је доставити изјаву са наведеном садржином, односно у овом случају са подацима о правном лицу које је позивар, потпис и печат одговорног лица у правном лицу као и разлози посете тог лица. Још један законски превиђени доказ јесте и доказ о здравственом путном осигурању. Странац мора поседовати доказ којим се потврђује здравствено путно осигурање које ће покрити трошкове, а који могу настати у вези са хитном медицинском помоћи, хитним болничким лечењем, враћањем у државу порекла из здравствених разлога или у случају смрти. Период осигурања не сме бити краћи од периода који је планиран за боравак у Републици Србији. Међутим, доказ о здравствено

²⁵ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 26

путном осигурању нису дужни да прилажу носиоци дипломатских путних исправа и подносиоци захтева за издавање в изе А.²⁶

3.3 Процена ризика и провера услова

Када странац поднесе захтев за издавање визе, дипломатско-конзуларно представништво ће са Министарством унутрашњих послова, као и надлежним органом задуженим за безбедност Републике Србије, извршити проверу података подносиоца захтева, утврдити веродостојност достављених доказа као и оправданост сврхе путовања. Пре него што изда визу, надлежни орган мора добити сагласност од Министарства унутрашњих послова, осим у случају када се виза издаје хитно из хуманитарних разлога, више силе или постојања интереса Републике Србије. Министар унутрашњих послова даје сагласност на основу резултата процене надлежног органа задуженог за безбедност Републике Србије, резултата процене надлежног органа по месту доласка странца и других сазнања. Приликом издавања визе за дужи боравак на основу запошљавања, организација надлежна за послове запошљавања надлежном органу доставља процену о испуњености услова за запошљавање странца у Републици Србији. Министар надлежан за унутрашње послове дужан је дати сагласност у року од 10 дана од дана достављања захтева, с тим да се овај рок може продужити и на 25 дана, ако за то постоје оправдани разлози. У изузетним случајевима, надлежни орган може позвати подносиоца захтева ради допуне захтева и додатне провере документације и информација. Рок за одлучивање по поднетим захтевима је 15 дана од дана када је захтев поднет, али се може и продужити на 30 дана, уколико наравно постоје неки оправдани разлози за то. Приликом одлучивања надлежни орган захтев за издавање визе може да одбаци, одбије или усвоји. Када је странцу захтев усвојен, њему се виза издаје

²⁶ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 26

на одређени временски период у зависности од тога о којој врсти визе је реч. Уколико је реч о аеродромско транзитној визи или визи за краћи боравак при том уколико се ради о једном или два уласка у Србију, онда се издају на временски период 15 дана дужи од одобреног периода боравака, осим када другачији временски период важења захтевају безбедносни разлози Републике Србије.²⁷ У случају транзита, виза за краћи боравак издаје се са периодом боравака који одговара времену потребном за транзит. Када је реч о визи за краћи временски боравак, али за више улазака у Србију, онда се виза Ц издаје са роком важења дужим од 180 дана, само када је подносилац захтева доказао потребу односно намеру да редовно путује у Србију због пословних или приватних разлога и онда када је утврђено да је претходно издате визе користио законито. Са друге стране, сходно Закону о странцима виза за дужи боравак издаје се за више улазака и то на временски период важења који не може бити краћи од 90 дана нити дужи од 180 дана. Странац коме је одобрен захтев за издавање визе и коме је иста издата дужан је да у Србији борави у складу са сврхом због које му је и издата виза као и да се понаша у складу са свим правилима и прописима наше државе.²⁸ Такође, могуће је да виза буде издата странцу и на граничном прелазу, странцу који није имао прилике да затражи визу редовним путем односно преко дипломатско-конзуларног представништва, уколико не постоје законске сметње. На граничном прелазу може се издати виза за краћи боравак односно за један улазак са роком важења од 15 дана, када је то у интересу Србије или када за то постоје оправдани и хуманитарни разлози. У случају транзита, виза се издаје са роком важења који је

²⁷ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 29

²⁸ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 29

потребан за транзит. Пре него што се изда виза на граничном прелазу прибавља се и процена ризика у вези са разлозима безбедности Републике Србије од стране надлежног органа. Захтев за издавање ове визе странац подноси лично на самом граничном прелазу, попуњавајући одговарајући образац уз навођење разлога за боравак у Републику Србију. Уколико се његов захтев одбије, странац има право жалбе²⁹. Када је странцу издата виза, добија такозвану визну налепницу. Визна налепница попуњава се машинским путем и уноси се у путну исправу странца. Једина ситуација када је могуће да се визна налепница попуњава ручно је када за то постоји сагласност Министарства за спољне послове, због постојања техничких проблема, због више силе и немогућности штампања визне налепнице. Податак о ручно попуњеној налепници мора бити унет у такозвани Визни информациони систем. Визна налепница такође може се и поништити у случајевима које предвиђа закон. Најпре, уколико дипломатско-конзуларно представништво открије било какву грешку на визној налепници, она ће се поништити прецртавањем. Виза се издаје на одређени период на начин како је описано. Временски период на који је виза издата не може се продужавати. Изузетак од овог правила везује се за постојање више силе или оправданих односно хуманитарних разлога. Тада се на захтев странца, рок важења визе за краћи боравак или период боравака који је назначен у визи може продужити. Захтев за продужење визе странац подноси лично надлежном органу пре него што истекне рок важења визе или периода боравака. Све док се не одлучи по захтеву за продужење визе, странац у Србији борави законито. Виза се продужава уношењем визне налепнице у пасош

²⁹ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 34

странца, а укупни период боравка странца у Србији по претходно издатој визној налепници и период боравка по визној налепници и период боравка по визној налепници не може бити дужи од 90 дана.³⁰ Захтев за продужење рока важења визе надлежни орган може и одбити. Ова одлука мора да садржи све разлоге на којима се заснива. Против ове одлуке странац има могућност изјавити жалбу.

3.4 Одбијање захтева за издавање визе

Законом су таксативно набројане ситуације у којима ће надлежни орган одбити захтев за издавање визе, без обзира о којој врсти визе је реч. Први разлог за одбијање захтева свакако је достављање путне исправе која не испуњава услове или је реч о фалсификованој путној исправи. Такође, странцу који према процени надлежног органа представља било какав ризик по безбедност Републике Србије и њених грађа, надлежни орган одбиће захтев за издавање визе. Уколико странац нема потврду о обавезној вакцинацији или нема путно здравствено осигурање или када постоји оправдана сумња да странац неће користити визу у складу са разлозима и основном по коме му је иста издата. Такође надлежни орган ће одбити захтев за издавање визе ако је странцу изречена мера удаљења, мера протеривања или мера забране уласка у Србију или ако постоје оправдане сумње да странац неће напустити Србију након што му протекне временски период важења његове визе или постоји могућност незаконите миграције по доласку у Републику Србију. Наравно, када надлежни орган утврди да нису испуњени сви предвиђени услови, када постоји сумња да се странац неће понашати у складу са правним поретком Србије, или нема довољно средстава за живот у Србији истом ће захтев бити одбијен. И у овим случајевима постоје изузеци да и поред постојања неких од ових разлога

³⁰ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 31

странцу неће бити одбијен захтев за издавање визе ако са друге стране постоје разлози више силе, хуманитарни разлози или интерес Републике Србије.³¹

3.5 Поништавање укидање визе и право на жалбу

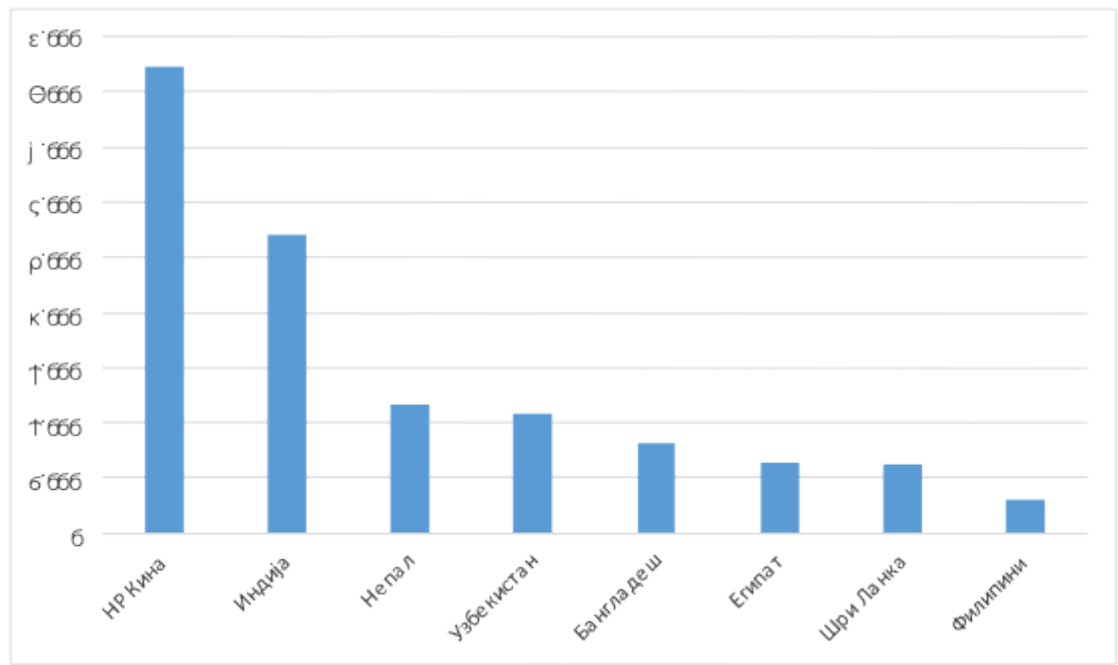
Сходно одредбама Закона о странцима, у одређеним ситуацијама дипломатско- конзуларно представништво, гранична полиција или други надлежни орган, ће визу поништити када се утврди да нису били испуњени услови за њено издавање у време када је иста издата или када се накнадно утврди да више не постоје услови који су постојали у време издавања визе. Још један од разлога за поништавање визе је и воља странца односно када он захтева да му се важећа виза поништи. Против одлуке о поништавању визе може се изјавити жалба у законском року. Жалба се заправо може изјавити и против одлуке о одбијању захтева за издавање визе и одлуке о одбијању захтева за продужење визе као и одлуке о одбијању захтева за издавање визе на граничном прелазу. Рок за подношење жалби је 8 дана од дана достављања самих одлука. Жалба се увек подноси на српском језику у прописаној форми и уз плаћање прописаних такси. Ова жалба не одлаже извршење решења, а о њој одлучује или Министарство спољних послова, када је првостепену одлуку донело дипломатско-конзуларно представништво или Министарство унутрашњих послова када је првостепену одлуку донео орган полиције. Рок за одлучивање по жалби је 60 дана од дана пријема жалбе. Против одлуке донете у другостепеном поступку странац може покренути управни спор.³²

Обзиром на Миграциони профил Републике Србије за 2024. годину, број издатих виза у нашој држави је порастао у односу на број издатих виза у 2023. години. Број издатих виза у 2024. години био је 31.513, од тога највећи број виза

³¹ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 36

³² Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 37

издат је странцима из Народне Републике Кине, односно 26,8 процената. На другом месту су странци који долазе из Индије, чак 17,2 процената.³³

Графикон 1: Издате визе у 2024. години према држављанству подносиоца захтева за визу (Извор: Министарство унутрашњих послова)

Такође у 2024. години издато је чак 22.798 виза Д, затим 8.715. виза за краћи боравак, односно виза Ц. Највећи број виза за дужи боравак такође је у највећем броју издат странцима из НР Кине, 29,7 процената и Индије 20,4 %. Када је реч о визи Ц односно визи за краћи боравак, највећи број визе издат је странцима из Кине, 19.5% затим Индије, 8.7% и Египта 7.4 процента. Посматрано према полу визе у Републици Србији углавном се издају мушкарцима, према подацима са Миграционог профила, чак 78% виза издато је мушкарцима.³⁴

³³ Миграциони профил Републике Србије из 2024. године
<https://kirs.gov.rs/cir/migracije/migracioni-profil-republike-srbije>

³⁴ Миграциони профил Републике Србије из 2024. године
<https://kirs.gov.rs/cir/migracije/migracioni-profil-republike-srbije>

IV ВИЗЕ ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Свака држава чланица Европске Уније слободна је у доношењу прописа који се односе на регулисање питања која се односе на њихов визни режим, односно свака држава чланица самостална је у одређивању врста виза, услова за њихово издавање, као и у уређивању поступка који се односи на издавање визе странцима. Једна од најзначајнијих држава Европске Уније свакако је Немачка, као једна од данас држава са највећим бројем странаца. У немачком праву разликује се неколико типова, односно неколико врста виза. Прва подела подразумева постојање краткорочних и дугорочних виза. У краткорочне визе убрајају се најпре туристичка виза, затим немачко право предвиђа још и визу за окупљање породице, бизнис визу, визу за учешће у културним, спортским или научним манифестацијама, виза за краткорочни курс као и виза типа А, односно аеродромско-транзитна виза. У групу дугорочних виза односно виза Д, немачко право убраја пре свега визу за тражење посла, затим такозвана виза за учење и учење језика, виза за стручно оспособљавање, виза за спајање породице, виза за волонтирање, једна од виза која се странцима највише издаје је радна виза, и на крају у праву СР Немачке постоји и виза за лечење.³⁵ На основу визе Д, странцима се касније отвара могућност и за добијање боравишне дозволе у СР Немачкој. Туристичка виза још се заправо назива и Шенген визом, потребна је оним странцима који у Немачку путују како би посетили рођаке, пријатеље, односно туристичка виза сходно немачком закону издаје се за боравак који не траје дуже од 90 дана од 180 дана. Како је ова туристичка виза у ствари Шенген виза типа Ц, тиме је странцима њоме омогућено и путовање у другим државама

³⁵ C. Aguel, S. Mertek, Visas and mobility The EU great shutdown that won't stop population flows, 2025, стр 25.

које су део Шенген система, с тим да главна дестинација мора бити Немачка. Странцима који аплицирају за ову врсту визе према немачком закону потребан је уредно поднети захтев, односно уредно попуњена пријава, пасош, фотографија, доказ о финансијским средствима, потврда о резервисаном смештају и путно здравствено осигурање. Оно што је важно напоменути код овог типа визе је да се она издаје искључиво у туристичке сврхе, те странцу који борави у Немачкој по том основу није дозвољено запошљавање јер у право СР Немачке предвиђа и посебну радну визу за те сврхе. Када је реч о нашим држављанима, виза за боравак у трајању до 90 дана од 180, није потребна.³⁶ Држављанима Републике Србије за туристички боравак у СР Немачкој, а пре свега за сам улазак у ову државу потребан је само пасош, односно поседовање важеће путне исправе.³⁷ Дакле, не само за туристички боравак већ нашим држављанима ова врста визе није потребна ни када они одлазе у Немачку ради неке посете, културне манифестације, неки пословни пут, или неки други разлог који се не односи на обављање одређених делатности за које је потребна посебна дозвола. Уколико наши држављани бораве дуже од 90 дана у СР Немачкој или би боравак подразумевао неке друге сврхе, попут обављања одређене делатности, потребно је од надлежних немачких државних органа добити немачку националну визу односно визу Д. Међу тим визама Д, односно дугорочним немачким визама јесте и радна немачка виза намењена особама са стручном квалификацијом и особама које већ имају одређену понуду за посао у Немачкој. Да би странац добио радну визу потребно је да буду испуњени сви законом прописани услови. Први од тих услова јесте постојање стручне

³⁶

Министарство

унутрашњих

послова

РС

<https://kirs.gov.rs/cir/migracije/migracioni-profil-republike-srbije>

³⁷ Миграциони профил Републике Србије 2024. година

квалификације радника, односно странца који аплицира за добијање визе, постојање конкретне понуде за посао, странац мора поседовати одговарајући уговор о раду. Такође, оно што предвиђа немачки закон као један од услова је и добро познавање немачког језика, доказ о финансијским средствима странца који је поднео захтев за издавање визе, као и доказ о осигурању. Дакле, радну визу у Немачкој може да добије само онај радник који је стручно оспособљен и који је већ добио конкретну понуду за посао и веома је битна сама сарадња послодавца и странца.³⁸ Радна виза странцу који је поседује омогућава и добијање права на стални боравак у Немачкој. Са друге стране, још једна дугорочна национална немачка виза је и студентска немачка виза, која је намењена страним студентима који желе да своје образовање започну или наставе у Немачкој. Међутим, и за добијање ове визе потребно је да странац који подноси захтев за визу испуни све предвиђене услове које предвиђа немачко право. Први од тих услова односи се на пре свега на добро познавање немачког језика. Затим студент који аплицира за немачку студентску визу уз захтев мора поднети и своју путну исправу, важећи пасош, приложити своју фотографију, доказ о средствима за издржавање током боравака и студирања у Немачкој, доказ о здравственом осигурању.³⁹ Један од најзначајнијих услова за добијање студентске немачке визе јесте и постојање потврде о пријави на неком немачком универзитету или чак постојање писма о прихватању од стране немачког универзитета.⁴⁰ Оно што такође предвиђа немачко законодавство, а

³⁸ Т. Нанаши, Становништво Републике Србије на раду-боравку у СР Немачкој, *Migrations studies* Оригинални научни рад, Београд, 2016 стр. 253.

³⁹ Министарство унутрашњих послова Република Србија
<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateralna-saradnja/nemacka>

⁴⁰ С. Aygul, S. Mertek, Visas and mobility The EU great shutdown that won't stop population flows, 2025, стр. 26.

односи се на студенте странце у Немачкој је могућност да они након завршетка школовања остану у Немачкој. Странац који је завршио одређени немачки универзитет има право да у одређеном временском периоду, тачније у року од 18 месеци остане на територији СРЈ Немачке, како би могао да пронађе посао у струци, што је једна од великих могућности коју страни студенти углавном и користе.

Још једна држава чланица Европске Уније и Шенгенског споразума са великим бројем странаца је и Француска. С обзиром на то да је и Француска део Шенген система, укључена је у визну политику Европске Уније. С тога се и у Француској као и у Немачкој разликује пре све краткорочна виза односно виза типа Ц, такозвана Шенген виза. Као и у Немачкој и у Француској, на основу визе Ц могућ је краткорочни боравак, боравак до 90 дана у периоду од 180 дана, важи за туристичке или пословне посете Француској. Као и када је реч о СРЈ Немачкој, наши држављани такође могу да путују и у Француску Републику без визе када се ради о краткорочним посетама. Дакле, према информацијама Министарства унутрашњих послова Републике Србије, за улазак у Француску нашим држављанима је потребна је важећа путна исправа, доказ о здравственом осигурању, доказ о разлогу и условима боравака у Француској, финансијска средства за издржавање, доказ о смештају у Француској, као и обезбеђене могућности повратка у Републику Србију, а уколико се ради о малолетном лицу такође је потребна и сагласност његових родитеља.⁴¹ Поред ове Шенген визе, која је важећа краткорочна виза за све државе Шенген система, француско право разликује и неколико врста дугорочних виза односно визе за дужи боравак, односно боравак дужи од 90 дана и могу представљати

⁴¹ Министарство унутрашњих послова Републике Србије
<https://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/dokumenti/medjunarodni%20sporazumi/Francuska>

један од предуслова за добијање боравишне дозволе у Француској. Једна од њих јесте и виза за студенте и виза за учење језика, боравишна виза за студирање која такође важи и као дозвола за боравак у Француској.⁴² Поред ових студентских виза, француски закон предвиђа и визу за школовање малолетника, виза за привремени боравак посетиоца, виза за дуги боравак за родитеља француског малолетног држављанина који живи у Француској, затим такође странци могу аплицирати и за визу за дуги боравак која важи као дозвола боравка за супружнике француских држављанина, последња дугорочна виза предвиђена француским законодавством је и виза за дуги боравак малолетног странца, чији је родитељ француски држављанин или виза за пунолетног странца који је на терету свог родитеља, а који је француски држављанин. Захтев за издавање визе подноси се амбасади Француске на територији државе странца. Поред свих доказа, странац приликом подношења захтева за издавања визе дужан и да приложи уредно попуњени формулар односно попуњену пријаву. Након одређеног времена, надлежни државни орган у Француској може да прихвати или одбије захтев странца за издавање визе.

Краљевина Холандија је још једна држава Европске Уније и Шенгенског система, самим тим визни режим Холандије базиран је на заједничкој визној политици Европске Уније. И правни режим Холандије предвиђа визу типа Ц односно Шенген визу као визу за краткорочни боравак која се издаје странцима за период до 90 дана од 180 дана ради туристичких, пословних или неких других краћих посета. Као и за остале државе Шенген система, ни за улазак и краћи боравак на територији Холандије, нашим држављанима није потребна виза, већ само важећа путна исправа. Када је реч о дужем боравку на територији Холандије, странцима је потребна одређена врста дугорочних виза у

⁴² Амбасада Француске <https://rs.ambafrance.org/Zahtevi-za-vizu>

зависности од разлога и сврхе њиховог боравака. Виза за дужи боравак у Холандији се назива MVV виза. Ова врста визе сходно холандском визном режиму и законодавству омогућава странцима дужи боравак у Холандији, односно боравак дужи од 90 дана и може се издати из различитих разлога тог боравака. Дугорочна виза странцу може се издати због потребе студирања, због посла односно рада, ради склапања брака, неких научних истраживања или из других основаних разлога.⁴³ Виза Д издаје се странцима ради студирања односно школовања у Холандији, на холандским универзитетима, али уз испуњење одређених услова. Као и у другим државама Европске Уније и за студирање у Холандији и издавања ове студентске визе за странце је неопходан о доказ о пријему на неком од холандских универзитета, такође доказ о финансијама односно доказ о могућности издржавања током студирања, здравствено осигурање и добро познавање енглеског или холандског језика.⁴⁴ Када је реч о радним визама, право Холандије категорише три различите врсте радних виза. Прва од њих јесте такозвана Хај-тех виза, затим издваја се и радна дозвола и посебна виза која се издаје предузетницима, то је Стартап виза. Да би странац могао да добије неку од радних виза Холандије, потребно је да поседује адекватан уговор о раду са послодавцем из Холандије, доказ о његовим стручним квалификацијама као и доказ о здравственом осигурању. Када је реч о визи која се издаје за предузетнике или Стартап радној визи, приликом аплицирања странац је дужан да поднесе детаљан и уредан бизнис план и мора имати адекватна финансијска средства потребна за живот и рад предузетника у Холандији. Један од основних услова

⁴³ Министарство унутрашњих послова Република Србија
<https://mfa.rs/lat/gradjani/putovanje-u-inostranstvo/vize-i-informacije-o-drzavama/holandija>

⁴⁴ M Van Meeteren, S Van de Pol, R Dekker Destination Netherlands, History of immigration and immigration policy in the Netherlands, Acculturation, socio-economisic challenges and cultural psychology, *Immigrants*: New York, NY: Nova Science Publishers 2013, стр.156.

јесте да партнер странца живи у Холандији, да имају заједно довољно средства за издржавање и да странац који подноси захтев за издавање визе добро познаје холандски језик. Још једна врста дугорочних виза предвиђена правом Холандије је и виза за спајање породице, која је намењена особама које имају брачног или ванбрачног партнера у Холандији. Након добијања дугорочне визе странци у Холандији добијају и боравиште управо на основу самих дугорочних виза.⁴⁵

⁴⁵ Luedke A , Douglas G, Byrd K, Alexander P, The politics of visas, *The whithead Journal of Diplomacy and Intenational Relations* *The whithead Journal of Diplomacy and Intenational Relations*, 11(1) 2010, стр. 147.

V ВИЗНИ РЕЖИМ СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА

Визни режим Сједињених Америчких држава знатно је другачији и компликованији од визног режима који се заступљен у Европи и државама Европске Уније. Право Сједињених Америчких Држава у овом домену познаје визе које су намењене за привремени боравак односно краткорочне визе и визе које за странце могу представљати први корак ка добијању зелене карте односно сталног боравака, то су дугорочне визе. И краткорочне и дугорочне визе могу се поделити у неколико категорија, у зависности од саме сврхе путовања и боравака. Краткорочне визе деле се на две групе, то су туристичка виза или виза Б2 и пословна виза или виза Б1. Ове краткорочне визе важе 10 година, међутим предвиђају боравак у временском периоду до шест месеци. Странац који аплицира за ове врсте виза најпре подноси електронску пријаву уз плаћање прописане таксе. Након тога странац је дужан одазвати се на интервју који се организује у амбасади Сједињених Америчких Држава.⁴⁶ Када је реч о дугорочним визама, амерички правни систем предвиђа неколико врста виза у зависности од разлога због кога се издају. Прву категорију чине студентске визе или Ф-1 визе које су намењене странцима који желе студирати на неком универзитету Сједињених Америчких Држава, затим постоји виза за културну размену односно Ј-1 виза која је углавном намењена странцима који долазе у Сједињене Америчке Државе ради обављања неког научног истраживања. Затим свакако једне од најзначајнијих јесу и радне визе или виза Н-1В, које се издају странцима који су висококвалификовани радници. Оне се углавном издају за висококвалификоване радне одређене и конкретне струке, као што су данас

⁴⁶ Important Visa information-sr Амбасада САД у
Србији, <https://rs.usembassy.gov/sr/visas-sr/important-visa-information-sr/>

широко заступљене информационе технологије. Такође, издају се и другим инжињерима, научницима у зависности од саме области. Посебна врста радне визе која се издаје уметницима, глумцима, певачима јесте виза О-1, такође радна виза која се још назива и виза за људе са изузетним способностима. У групу дугорочних виза убраја се још и К-1 виза односно виза за вереника намењена оним странцима чији је партнер већ у Сједињеним Америчким Државама, с тим што је странац дужан да са тим партнером ступи у брак у року од 90 дана и на основу тога може добити и стални боравак. Визни режим САД-а предвиђа и визу Ф или визу за чланове уже породице, намењена супругама, деци и родитељима америчког држављанина или сталних резидената.⁴⁷

⁴⁷MC Yeah, Parikh N, Megliola E, Kelvin A, Immigration status, visa types and body weight among new immigrations in the United States, American Journal of Health Promotion, 32, 3/2018, стр. 772.

VI КРАТКОТРАЈНИ И ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК СТРАНАЦА

Законом о странцима Републике Србије, чланом 39, регулисано је и питање краткотрајног боравака странаца. Краткотрајни боравак страног држављана у Републици Србији је боравак без визе до 90 дана у било ком периоду од 180 дана, рачунајући од дана првог уласка, уколико међународним уговором није другачије одређено, као и боравак по основу визе за краћи боравак.⁴⁸ Уколико у току тог периода за странца наступе неки разлози којима је предвиђена забрана, а који су такође предвиђени Законом о странцима, надлежни орган може странцу тада у тој ситуацији да откаже краткотрајни боравак и да му том приликом изрекне забрану уласка на територију Републике Србије у одређеном временском периоду и одредити му рок за напуштање Републике Србије, који не може бити дужи од 30 дана. На решење о забрани уласка у нашу државу странац може поднети жалбу у року од 15 дана и то на српском језику. Такође, и краткотрајни боравак може да се откаже решењем надлежног органа из законом прописаних разлога. На ово решење странац такође има право жалбе у истом законском року, а жалба се подноси на српском језику. И у једном и у другом случају за одлучивање по жалби надлежни орган јесте Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Законом је прописано да наведене жалбе не одлажу извршење решења. Ради краткотрајног боравака, странцима је потребна и одређена документација. Пре свега, било који странац не може ући на територију Републике Србије без важеће путне исправе, затим странцима одређених земаља за краткотрајни боравак потребна је и виза, адекватно здравствено осигурање и одређени

⁴⁸ Закон о странцима Републике Србије (Службени Гласник бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 39

доказ за сврху краткотрајног борава то може бити туристички аранжман, позивно писмо, потврда о смештају. У неким ситуацијама неопходан је и доказ о финансијским средствима како би се у нашој земљи спречило просјачење. Када странац долази у нашу земљу ради краткотрајног борава то је дужан пријавити у Полицијској управи у року од 24 часова од уласка у земљу. Обично у пракси то чине сами хотели односно угоститељи. Уколико странац не буде пријављен у наведеном року, може доћи до новчаног кажњавања или депортовања странца. Краткотрајни боравак не дозвољава странцу било какво радно ангажовање у Републици Србији, нити могућност да се на основу краткотрајног борава поднесе захтев за привремени боравак.⁴⁹

⁴⁹ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 39

VII ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАКУ СРБИЈИ

За разлику од краткотрајног боравака, Закон о странцима привремени боравак уређује и дефинише као дозволу за боравак страног држављанина у Републици Србији и може да се одобри странцу, који намерава да борави дуже од 90 дана у периоду од 180 дана, дуже од периода боравака који је предвиђен међународним уговором односно дуже од периода на који је издата виза за дужи боравак и то по различитим основима који су таксативно набројани у наведеном закону. Први основ за дужи боравак представља запослење. Поред запослења, такође су предвиђени и основ студирања, односно школовања, учење српског језика, спајање породице, обављање верске службе, лечење и нега, стручне специјализације, обуке разноразне праксе, власништво над непокретностима у Србији, било који хуманитарни разлози, статус жртве трговине људима као и статус претпостављене жртве трговине људима, као и многи други оправдани разлози који су предвиђени како законом тако и међународним уговором. Међутим и у овим ситуацијама постоје разлике. У случајевима као што су школовање, студирање у Србији, учење српског језика, издаје се дозвола за привремени боравак. Док са друге стране, на пример у случајевима запошљавања или стручне специјализације, обуке или праксе у Републици Србији издаје такозвана јединствена дозвола. Сходно Закону, странац коме је по неком другом основу одобрен привремени боравак, дужан је да у Србији борави у складу са основом због којег му је боравак одобрен.⁵⁰ Изузетно, у складу са интересом Републике Србије, Влада актом уређује категорије странаца, критеријуме, начин и ближе услове одобравања

⁵⁰ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 40

привременог боравака странцима. У те категорије странаца убрајају се страни инвеститори, странци таленти, странци који су укључени у иновационе делатности, странци који имају српско порекло, странци дигитални номади као и странци са високим квалификацијама. У највећем броју случајевима, а и обзиром на поменућу ситуацију у друштву странци се најчешће за долазак у Србију одлучују због запошљавања као и због студирања, школовања или специјализације додатне обуке и праксе које им помажу касније у даљем напредовању. Такође велики број странаца дошао је и емиграцијом због ратног сукоба у Русији и Украјини и управо у Србији странци из ових земаља почели су са радом, оснивањем породица, учењем српског језика.

7.1 Подношење захтева за привремени боравак

Да би било који странац добио одобрење за привремени боравак потребно је најпре да поднесе одговарајући захтев надлежном органу. Захтев такође подноси и странац који жели да продужи свој привремени боравак у Србији. Захтев за одобрење или продужење привременог боравака подноси на два начина. Странац овај захтев може да поднесе или лично или електронским путем, при том наведени захтев мора бити поднет у одговарајућем и законски прописаном обрасцу. Уколико се захтев подноси електронским путем, странац на тај начин захтев може да поднесе и из иностранства. Према Закону о странцима, странац који је на законит начин ушао у Србију, а за тај улазак му није потребна виза или странац који је у Републику Србију ушао са визом за дужи временски боравак, а све време у Србији борави законито, подноси захтев за одобрење привременог боравака. Такође захтев за одобрење привременог боравака изузетно, може да поднесе и странац који је на законит начин ушао у Републику Србију и законито борави, а поседује визу за краћи временски боравак односно визу Ц. Законом је ово предвиђено као изузетак и до ове

ситуације може доћи једино уколико за то постоје оправдани разлози као што су неки хуманитарни разлози, разлози више силе или уколико је то у интересу наше државе. Када странац са визом Ц подноси захтев за одобрење привременог боравака уз исти мора поднети и доставити све доказе којима се утврђује постојање набројаних разлога. Основ за подношење захтева за привремени боравак мора бити истоветан као и основ који је предвиђен за издавање визе за дужи боравак односно визе Д.

Са друге стране, када овај захтев странац подноси како би продужио свој привремени боравак, исти мора бити поднет у року од најраније 3 месеца, а најкасније до истека рока важења привременог боравака. Странац је дужан да благовремено поднесе како захтев за продужење привременог боравака тако и захтев за одобрење привременог боравака. Једино уколико је благовремено поднео наведени захтев странац може да остане у Србији све док не дође до окончања првостепеног поступка или уколико је захтев одбијен па је странац на такво решење уложио жалбу, може остати у Србији све до окончања поступка по жалби. Законом је и од овог правила предвиђен један изузетак. Односно уколико постоје хуманитарни разлози, разлози више силе или се утврди да је то на било који начин у интересу Србије, надлежни орган може разматрати захтев за продужење привременог боравака који је странац поднео након истека важећег привременог боравака, али само уколико је временски период између истека претходног привременог боравака и подношења захтева за продужење, краћи од 3 месеца. Уколико надлежни орган одобри продужење привременог боравака, период између истека претходног привременог боравака и подношења захтева за продужење привременог боравака сматра се законитим и непрекидним бораваком. За разматрање захтева и одобравање односно продужење привременог боравака надлежно је Министарство унутрашњих

послова, сходно томе све друге прецизније и ближе услове за одобрење привременог боравака одређује управо министар надлежан за унутрашње послове Републике Србије. Надлежни орган о наведеним захтева дужан је да одлучи у року предвиђен законом односно у року од 30 дана од дана подношења захтева. Приликом разматрања и одлучивања о поднетим захтевима, надлежни орган мора најпре да процени да ли су испуњени сви услови који су одређени Законом о странцима. Поред тога, приликом одлучивања надлежни орган мора да прибави и процену да ли боравак странца на територији Републике Србије представља неприхватљив безбедносни ризик. Ову процену Министарству унутрашњих послова доставља орган који је надлежан за заштиту безбедности Републике Србије. Рок за достављање ове процене је 25 дана од дана достављања захтева за разматрање.

Да би надлежни орган усвојио захтев за одобрење односно продужење привременог боравака такође је потребно да процени да ли су испуњени сви предвиђени, таксативно наведени услови. Приликом подношења захтева странац мора да поднесе и важећу личну карту или службени пасош. Други услов предвиђа подношење личне карте државе чији је странац држављанин, ако према важећим прописима може да уђе у нашу земљу са том личном картом. Такође странцу је потребан и доказ о средствима за издржавање током свог планираног боравака као и доказ о здравственом осигурању за период боравака у Републици Србији. Још један од услова предвиђен законом јесте и пријава боравишта односно адреса становања у Србији. Странац је такође приликом подношења захтева дужан да уз исти поднесе и доказ о оправданости самог захтева као и сва друга документа на захтев надлежног органа и на крају доказ о уплати прописане административне таксе. Лични документ који се прилаже уз сам захтев мора бити важећи, односно мора важити најмање три месеца дуже

од периода на који се тражи одобрење привременог боравака. Закон о странцима у члану 43а предвиђа један изузетак у ситуацији када је реч о странцима који су чланови уже породице држављанина Републике Србије. Уколико се такав странац запошљава у Србији он не мора уз захтев подносити личну карту, доказ о средствима за издржавање као и доказ о здравственом осигурању. Привремени боравак може се одобрити у трајању од 3 године и може се продужавати на исти период у зависности од разлога због којих се привремени боравак одобрава односно продужава. И овом случају предвиђен је изузетак када постоје хуманитарни разлози, разлози више силе или је то важно за интересе које има Србија, може се странцу који испуњава све законом предвиђене услове, а који нема важећу путну исправу одобрити или продужити привремени боравак решењем.⁵¹

7.2 Одбијање захтева за привремени боравак

Надлежни орган може да одбије захтев за одобрење привременог боравака или захтев за продужење привременог боравака онда када је рок важења личног документа који је приложен уз захтев за одобрење, односно продужење привременог боравака краћи од рока који је прописан Законом о странцима. Такође горе поменути захтев надлежни орган ће одбити и онда када није испуњен један или више услова који су такође прописани законом или уколико је странцу на снази заштитна мера удаљења односно мера безбедности протеривања или му је изречена мера забране уласка у Републику Србију. Још један од разлога за одбијање наведеног захтева јесте и ситуација када то захтевају разлози заштите безбедности Републике Србије као и када постоји оправдана сумња да странац неће користити привремени боравак у намеравању сврху. Законски разлози за одбијање захтева јесу и уколико

⁵¹ Закон о странцима (Сл. Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 43

странац приложи фалсификовану исправу, када се утврди да су докази који су приложени уз захтев фалсификовани или су прибављени на неки незаконит и неправилан начин и када постоје разлози да се оправдано верује да странац неће поступати у складу са правни поретком Србије. Разлог за одбијање захтева за продужење боравака може бити и када надлежни орган приликом разматрања захтева утврди да странац коме је претходно одобрен привремени боравак, исти није користио у складу са основом по коме му је и сам привремени боравак одобрен и одређен.⁵²

Против решења о одбијању захтева за одобрење односно продужење привременог боравака, странац може преко надлежног органа изјавити правни лек односно жалбу и то у законском року од 15 дана, од дана пријема решења о одбијању захтева. Жалба се подноси на српском језику у писаној форми и о њој одлучује Министарство унутрашњих послова. Ова жалба нема супсензивно правно дејство односно не одлаже извршење наведеног решења. Против другостепеног решења странац може покренути управни спор.⁵³

7.3 Привремени боравак по основу школовања или учења језика

Закон о странцима прописује да лице које није држављанин Србије може добити одобрење за привремени боравак по различитим основама. Свакако један од најчешћих могућности за добијање овог одобрења јесте школовање странаца код нас и њихово учење српског језика. Привремени боравак по основу школовања, односно ради стицања образовања у нашим основним или средњим школама или учење српског језика, ради даљег школовања или студирања у Републици Србији, може се одобрити странцу који испуњава претходно све прописане услове, али који уз то приложи и одређени доказ о

⁵² Закон о странцима (Сл. Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 45

⁵³ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 45

упису у верификовану образовну установу Републике Србије или доказ о упису у организацију која је регистрована за остало образовање односно учење језика. Уколико се ради у малолетним лицима која желе да своје школовање заврше у Србији наравно потребна је сагласност њихових родитеља, односно њихових старатеља или законских заступника, као и доказ односно гаранција одрасле особе која живи у Републици Србији бити одговорна за страног малолетника све време његовог боравака у нашој држави, а нарочито је потребна гаранција када се ради о смештају малолетника, здравствене неге као и средства за издржавање и живот у Републици Србији.⁵⁴ Пример одобрења привременог боравака по овом основу налази се и у судској пракси Управног суда РС:

7.4 Уписивање курса страног језика као основ издавања привременог боравака

Уписивање курса енглеског језика само по себи не може бити основ за одобрење привременог боравака у Републици Србији.

Из образложења једне судске одлуке:

„Правилно је, према налажењу Управног суда, поступио тужени орган када је оспореним решењем одбио жалбу тужиље изјављену на првостепено решење од 26. 5. 2020. године, налазећи да је првостепени орган на основу потпуно утврђеног чињеничног стања, без повреде правила поступка, правилно применио прописе на које се позвао у ожалбеном решењу. Ово стога што је у спроведеном поступку несумњиво утврђено да тужиља није поднела захтев за одобрење привременог боравака по основу студирања-мастер студија на Технолошко-металуршком факултету, како је наведено у позивном писму за "Д" визу, већ је уписала курс енглеског језика, који сам по себи не може бити основ

⁵⁴ Закон о странцима (Службени Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 46

за одобрење привременог боравака у Републици Србији у смислу члана 41. тачка 5. Закона о странцима ("Службени гласник РС", бр.24/18 и 31/19).“⁵⁵

7.5 Престанак привременог боравака

Странцу коме је одобрен или накнадно продужен привремени боравак на територији Републике Србије исти може престати из разлога и на начин регулисан законом. Привремени боравак странцу престаје решењем које доноси надлежни орган односно Министарство унутрашњих послова, одељење за странце у ситуацијама које су прописане Законом о странцима. Први од тих случајева може бити када се накнадно након што је страном држављанину одобрен привремени боравак сазна да су постојали разлози за одбијање самог захтева за привремени боравак, када надлежни орган доноси решење о његовом престанку. У том решењу назначиће се рок у коме је странац дужан да напусти територију Републике Србије који свакако не може бити дужи од 30 дана од дана достављања наведеног решења страном лицу. Такође у решењу може странцу бити изречена и мера забране уласка у Србију. Када надлежни орган одлучује о престанку привременог боравака дужан је да цени неке посебне околности у зависности од основа због кога је странцу и одобрен или продужен привремени боравак. Надлежни орган дужан је да процени и узме у обзир све околности које се односе на тај појединачни случај посебно бринући о породичним приликама странца, његовом ранијем бораваку у Републици Србији, његовим културним, економским, друштвеним и другим везама са Србијом. Од дана достављања решења о престанку привременог боравака странцу тече рок од 15 дана за изјављивање жалбе на поменуто решење. Жалба мора бити написана на српском језику у прописаној форми и на начин како то предвиђа

⁵⁵ Пресуда Управног суда У. 24238/20 од 11. 6. 2021.

наш правни систем, уз плаћање таксене обавезе. У жалбеном поступку надлежни орган такође јесте Министарство унутрашњих послова, које доноси одлуку по жалби. Наведени правни лек одлаже извршење решења о престанку привременог боравака, осим у случају када је странцу у решењу о престанку одређена и мера забране уласка у Републику Србију. Уколико страном лице није задовољно ни одлуком у другостепеном поступку, односно уколико је другостепеним решењем његова жалба одбијена, постоји могућност вођења управног спора пред Управним судом. Постоје и други разлози које закон регулише, а на основу којих долази до престанка привременог боравака страног држављанина. Привремени боравак странцу може да престане и на његов захтев, али и по сили закона. Решење о престанку привременог боравака надлежни орган ће увек донети када сам странац то захтева. По сили закона решење о престанку привременог боравака доноси се када је наступила смрт страног лица коме је одобрен привремени боравак или када му је одобрено стално настањење у Републици Србији или када странац постане наш држављанин односно добије држављанство Србије по неком од основа.⁵⁶

Када је реч о статистичким подацима и броју одобрених привремених боравака у Републици Србији, на основу података из Миграционог профила Републике Србије, 2024. године у Србији је издато 34.131. одобрења привременог боравака по први пут. Највећи број одобрења издат је држављанима Русије док су на другом месту држављани Народне Републике Кине, а на трећем месту су странци који долазе из Индије.⁵⁷

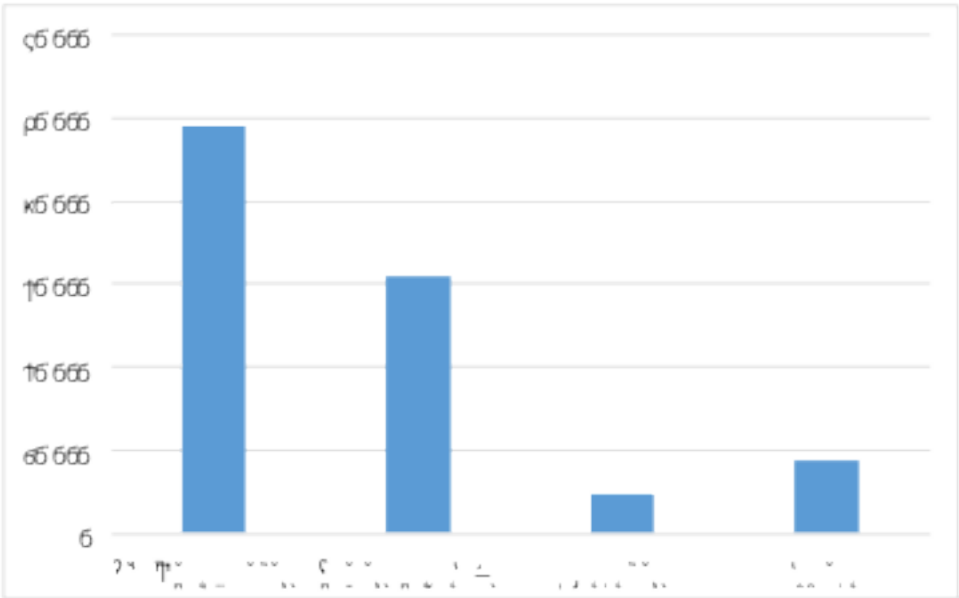
Табела број 1: Одобравање привременог боравака странцима за 2024. годину, извор Миграциони профил Србије за 2024. годину (Министарство унутрашњих послова)

⁵⁶ Закон о странцима (*Службени Гласник РС* бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 66

⁵⁷ Миграциони профил Републике Србије за 2024. годину

Држављанство	2024.	
	Број издатих одобрења	Удео у укупном броју издатих одобрења (%)
Руска Федерација	16.684	49,0
НР Кина	4.550	13,3
Индија	2.302	6,7
Остало	10.595	31,0
Укупно	34.131	100

Најчешћи основ за добијање привременог боравака јесте радно ангажовање око 55,1 %, затим следећи разлог је спајање породице који је највише заступљен међу држављанима, странцима који долазе из Руске Федерације, а затим следи и студирање односно школовање странца као један од главних разлога на основу кога се одобрава привремени боравак у нашој држави, такође највише заступљено међу држављане који нам долазе из Русије.⁵⁸

Графикон број 2 одобрења привремених боравака по различитим основима за 2024.годину, извор Миграциони профил Републике Србије 2024. година, Министарство унутрашњих послова

7.6 Разлике и сличности између визе Д и одобрења привременог боравака

⁵⁸Миграциони профил Републике Србије за 2024. годину

Између визе Д, односно визе за привремени боравак као и самог одобрења за привремени боравак постоје одређене сличности као и одређене разлике. Према дефиницији виза за привремени боравак јесте пре свега одобрење за улазак, али и боравак странаца на територији Републике Србије у трајању од 90 до 180 дана. Странцу коме је за сам улазак у Републику Србију потребна виза, а који намерава да у нашој држави борави одређени дужи временски период те с тога поднесе захтев за одобрење привременог боравка прибавља визу за дужи боравак. Уколико је странцу издата виза за привремени боравак по основу запошљавања у Републици Србији, такво лице остварује право на запошљавање у складу са прописима који уређују ову материју. Пре него што странцу истекне виза Д по основу запошљавања, странац је дужан да поднесе и захтев за одобрење привременог боравка такође по основу запошљавања уколико његово радно и пословно ангажовање у Србији траје дуже од рока важења визе за дужи боравак. У овом случају странац уз поднети захтев издавање визе за дужи боравак поред свих доказа које закон предвиђа, такође дужан је и да достави доказе односно исправе које се прилажу приликом подношења захтева за одобрење привременог боравка. Са друге стране привремени боравак је дозвола боравка која се издаје страном држављанину који борави у Републици Србији или то намерава дуже од 90 дана по различитим основима, међу којима је и свакако један од њих запошљавање.⁵⁹ На основу закона привремени боравак може се одобрити у трајању до једне године, уз могућност продужења за исти период у зависности од самог основа боравка. Од овог правила предвиђен је и један изузетак којим је омогућено да се странцу

⁵⁹Правилник о одобрењу привременог боравка Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.6/2024).

привремени боравак одобри и на период краћи од 90 дана и то када му је привремени боравак одобрен по основу рада, али му је за тај и такав рад потребна радна дозвола. Дакле разлике између визе Д и одобрења за привремени боравак нису само формалне већ и суштинске. Визом се пре свега регулише сам улазак странаца у Републику Србију, док се са друге стране дозволама за привремени боравак регулише се сам боравак странаца у Србији, дакле лица која су углавном већ присутна и која намеравају дуже да бораве у Србији из разноразних разлога односно по различитим основама.

VIII ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Привремени боравак као управно правна ситуација у визном режиму држава чланица Европске Уније регулисан је заједничком визном политиком Шенген зоне, али је и свака држава чланица својим прописима и законодавством регулисала питање привременог боравка на њеној територији. У СР Немачкој странцима се као управни акт приликом одобрења привременог боравка издаје привремена боравишна дозвола. Ова привремена боравишна дозвола још се назива и краћом боравишном дозволом те је самим тим намењена за краће боравке странаца у СР Немачкој. Краћа боравишна дозвола издаје се и важи само годину дана од дана када је издата, уз могућност продужења уколико странац испуњава све законом предвиђене услове за то. Краћа боравишна дозвола издаје се странцима када су за то испуњени сви законом одређени услови, у облику картице. Привремена боравишна дозвола може се издати страним држављанима који имају неки посебан разлог да у Немачкој бораве у периоду од годину дана. Разлози за издавање привремене дозволе могу да буду различити, углавном се краћа боравишна дозвола издаје по основу рада, студирања, културни разлози, али такође краћу боравишну дозволу могу да добију и страна лица којима је потребан азил.⁶⁰ Привремена боравишна дозвола издаје се странцима на основу поднетог захтева, у том захтеву странац је у обавези навести разлог због кога му је потребна привремена боравишна дозвола, и он је може користити само у те сврхе. Уз захтев, странац је такође дужан да поднесе и приложи сву прописану документацију, пре свега то је важећа путна исправа, потврда односно доказ о

⁶⁰Deutsche Botsh haft Belgrade,<https://belgrad.diplo.de/rs-sr>

здравственом осигурању, потврда о финансијским средствима, доказ о познавању немачког језика.⁶¹ Уколико се привремена боравишна дозвола издаје по основу рада, потребан је и доказ односно уговор о раду, са друге стране уколико се боравишна дозвола издаје по основу студирања потребан је доказ односно потврда о томе из неког немачког универзитета. Након што странац добије визу Д односно дугорочну визу, сходно томе уђе на територију СР Немачке, дужан је одмах пријавити свој боравак у Служби за странце СР Немачке и затим поднети и захтев за издавање привремене боравишне дозволе. На основу краће боравишне дозволе, сходно немачком визном режиму, странац има право да поднесе и захтев за стални боравак на територији СР Немачке. Дакле најпре одобравање привременог боравака, основни је предуслов за касније добијање и сталног боравака, а касније и могућности добијања немачког држављанства.

Са друге стране, у Француској се као званични документ који странцу омогућава привремени боравак од стране надлежног државног органа издаје боравишна дозвола. Као и у СР Немачкој и у Француској ово одобрење издаје се и важи годину дана, након чега странац може поднети и захтев за вишегодишњу боравишну дозволу. Захтев за боравишну дозволу странац је у могућности да поднесе тек након што му је истекла дугорочна француска виза. Као и у Немачкој, одобрење за привремени боравак издаје се странцу тек уколико су испуњени сви законом предвиђени услови у облику картице на период од једне године, уз могућност продужења уколико то закон дозвољава. Боравишна дозвола у Француској може се издати странцу по основу неколико разлога. Странац може поднети захтев у Француској за издавање боравишне дозволе по

⁶¹Luedke A , Douglas G, Byrd K, Alexander P, The politics of visas, *The whithead Journal of Diplomacy and Intenational Relations*, 11(1) 2010, стр. 155.

основу рада, студирања, из неких породичних разлога, такође из неких културних или научних разлога. Слично као и у Немачкој, да би странац могао да поднесе захтев за издавање боравишне дозволе морају бити сви законом прописани услови испуњени. Странац је дужан да приликом подношења захтева такође приложи и пратећу потребну документацију, која подразумева важећу путну исправу, фотографију странца, потврду о здравственом осигурању и потврду о средствима за издржавање током боравака, наравно странац је дужан приложити и своју дугорочну визу која му је претходно издата.. Када се боравишна дозвола издаје по основу студирања или рада странац је дужан доставити и доказ о томе, односно уговор о раду или потврду о упису на неком француском универзитету. Након што странац добије одобрење односно дугорочну визу, дужан је пријавити свој боравак у Француској. На основу саме дугорочне визе, странац може добити најпре привремени боравак у Француској, затим стални боравак у Француској, а на крају странац може на основу сталног боравака добити и држављанство у Француској и тиме се изједначити у правима и обавезама са француским држављанима.⁶²

И Краљевина Холандија, као једна од земаља чланица Европске Уније и Шенгенског система, готово на исти начин регулише питање привременог боравака. Законодавство Холандије одобрава странцима привремени боравак тиме што им издаје боравишне дозволе. Разлози за одобравање привременог боравака могу да буду различити и зависе од самих ситуација због којих се дозвола за боравак издаје странцима у Холандији. Најчешћи разлози за

⁶²Council Directive 2005/71/EC of 12 October 2005 on a specific procedure for admitting third-country nationals for the purposes of scientific research. Official Journal of the European Union, L 289/15.

привремени боравак странаца јесу пре свега радно ангажовање, као и за већину држава чланица Европске Уније. Такође још један од разлога јесте и школовање, односно студирање на универзитетима Краљевине Холандије. Између осталог, боравишна дозвола у Холандији може бити издата и из разлога спајање породице, такође боравишна дозвола може бити издата и на основу неких културних, хуманитарних или научних разлога. Као и у Француској односно Немачкој и Закон Краљевине Холандије омогућава одобрење привременог боравка једино на основу дугорочне визе која је претходно одобрена странцу по неком од дозвољених законски прописаних основа. Дакле, да би странац добио боравишну дозволу најпре мора имати националну холандску визу Д. Поред доказа да странац поседује визу Д, такође као доказ приликом подношења захтева за издавање боравишне дозволе прилаже и важећу путну исправу, доказ о сврси боравка, односно уговор о раду уколико му је боравишна дозвола потребна по основу радног ангажовања, или потврду о пријему на неком од холандских универзитета уколико је основ подношења захтева студирање односно школовање у Краљевини Холандији, доказ о поседовању финансијских средстава, потврду о здравственом осигурању. Након што странац добије визу Д, потребно је да пријави свој боравак надлежном органу Холандије и тек након истека визе која му је одобрена, може поднети захтев за издавање боравишне дозволе. Када је реч о радном ангажовању као основу за добијање боравишне дозволе, исту могу добити високо квалификовани радници, сезонски радници, истраживачи, уметници и предузетници. Такође, још један од најчешћих разлога за добије боравишне дозволе јесте и спајање породице. Странцу се може одобрити боравишна дозвола, уколико његов партнер односно породица живи у Холандији, с тим да је такав странац дужан да уз захтев приложи и доказ о постојању те брачне или

ванбрачне везе.⁶³ Од ових правила постоји и изузетак који се односи на држављане Сједињених америчких држава, држављане Аустралије, такође Јапана. Овим странцима није потребна виза Д, већ могу и без ње да добију боравишну дозволу на територији Краљевине Холандије. Дакле, они могу боравити у Холандији само на основу те боравишне дозволе.

⁶³

Привремени боравак у Холандији
<https://schengenvisum.info/sr/category/tijdelijk-verblijf-nederland/>

IX ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Правни систем Сједињених Америчких Држава не предвиђа привремени боравак у правом смислу те речи. У одређеним случајевима, странци у Сједињеним Америчким Државама могу поднети захтев за продужени боравак или статус привременог резидента. Добијање статуса привременог боравка у Сједињеним Америчким Државама не постоји у смислу издавања боравишне дозволе, као у земљама Европске Уније или попут права привременог боравка које је регулисано правом Републике Србије. У Сједињеним Америчким Државама постоје одређени програми на основу којих странци могу добити привремени боравак, али само уколико постоји основани правни разлог. Најчешћи разлози за добијање такозваног привременог боравка у Сједињеним Америчким Државама јесу пре свега азил односно право уточишта, још један од разлога за добијање привременог боравка јесте и боравак преко брака, породице или на основу неког другог хуманитарног разлога. Такође, привремени боравак одобрава се и странцима који су на простору Сједињених Америчких Држава доведени као странци, као и оним странцима који су држављани држава које су погођене ратом, неким природним катастрофама или неким другим кризама.⁶⁴ У Сједињеним Америчким Државама конкретно не постоји боравишна дозвола у виду неког документа односно картица којом се потврђује привремени боравак. Сваки легални боравак у државама Америке мора бити везан за неки оправдани разлог, односно неки мора постојати неки статус странца. Ти статуси могу бити различитог карактера, као што су студентски статус, хуманитарни, радни или азилантски. Да би странац могао да

⁶⁴ MC Yeah, Parikh N, Megliola E, Kelvin, Immigration status, visa types and body weight among new immigrations in the United States, *American Journal of Health Promotion*, 32(3), 2018, 771.

стекне неки од ових статуса, најпре је потребно да поднесе захтев за привремени боравак надлежном државном органу Сједињених Америчких Држава. Лице које остане да борави на територији Сједињених Америчких Држава и након што му истекне статус радника, азиланта или други дозвољени статус, у том случају такав странац постаје нелегалан мигрант у Сједињеним Америчким Државама. Према странцу коме је истекао одређени статус, а наставио је да борави као нелегални странац могу се изрећи одређене мере према законодавству Сједињених Америчких Држава. Те мере подразумевају забрану уласка на територију САД-а у периоду од 3 до 10 година, могућност депортације као и меру забране одобравања визе за наредни период и то све врсте виза као и немогућност добијања било ког од наведених статуса за добијање такозваног привременог боравака у САД-у.

Х ЈЕДИНСТВЕНА ДОЗВОЛА ЗА БОРАВАК И РАД СТРАНАЦА

Привремени боравак странцу може се одобрити и по основу рада односно на основу запошљавања у Републици Србији. Сваки страни држављанин који намерава да борави у Србији, а да притом приликом свог боравака обавља неку стручну специјализацију, обуку или праксу, дужан је да у складу са законом као и прописима којима се ближе уређује запошљавање странаца код нас, у периоду законитог боравака поднесе захтев за издавање јединствене дозволе. Постоји могућност односно изузетак који је предвиђен прописима који уређују запошљавање странаца у Србији, да странац може обављати рад и без поседовања јединствене дозволе. Страно лице које жели да борави и ради у нашој држави без јединствене дозволе, а да притом намерава да у Србији борави дуже од 90 дана односно у периоду од 180 дана или дуже од периода боравака који је превиђен међународним уговорима, односно дуже од периода на коме је издата виза за дужи боравак дужан је да поднесе захтев за одобрење привременог боравака у складу са Законом о странцима. Међутим, уколико то није случај већ уколико странац борави краће од наведених периода, а да притом у Србији обавља одређену обуку специјализацију или праксу сходно одредбама закона мора му бити издата такозвана јединствена дозвола. На основу те јединствене дозволе странац има право да ради и привремено борави у Републици Србији. Страни држављанин коме је издата јединствена дозвола у обавези је да у Републици Србији борави на начин и у складу са јединственом дозволом која му је издата. Такође странац коме је одобрено стално настањење или привремени боравак има право на рад у Србији, без издавања јединствене дозволе. у складу са оним прописима којима је регулисано запошљавање странаца код нас. Подзаконски акт којим је ближе регулисана процедура запошљавања странаца, услови, начин издавања, продужења јединствене

дозволе јесте Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца.⁶⁵ За сада највећи број јединствених дозвола за привремени боравак и рад у Србији издато је држављанима Народне Републике Кине, чак 10.044 јединствених дозвола за 2022. годину, док је до јуна месеца ове године страним лицима, све укупно издато 14.500 јединствених дозвола за привремени боравак и рад. Интересантан податак је из 2023. године где је према информацијама Euronews-а у Србији издато преко 52.000 јединствених дозвола, од тога највећи број странцима из Кине, али такође на врху листе јесу и држављани Русије, затим Турске, након тога следе држављани Непала и Индије. У току ове године забележен је пораст како доласка странаца, тако и њиховог боравака у Републици Србији и то највећем броју странаца привремени боравак управо се одобрава на основу радне ангажованости код нас. Јединствена дозвола за привремени боравак и рад странаца, назива се још и дозвола за рад.

10.1 Подношење захтева за издавање јединствене дозволе

У складу са позитивним прописима нашег правног поретка, захтев за издавање јединствене дозволе може да поднесе сам странац, такође његов послодавац у његово име или лице које за то има овлашћење. Захтев за издавање јединствене дозволе подноси се у електронском облику, преко јединственог портала Републике Србије. Уколико сам страни држављанин подноси захтев потребно је да има такозвани регистровани налог на јединственом порталу, који се другачије назива Портал за странце. У ситуацији када захтев у име страног лица подноси његов послодавац, тачније лице код кога ће странац у Србији засновати радни однос, неопходно је да се послодавац региструје на порталу Е-Управа, након чега лице које је овлашћено

⁶⁵Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца (Службени Гласник РС, Бр 6/2024), члан 1

у име послодавца може да поднесе захтев за издавање јединствене дозволе на Порталу за странце и преузимати све друге потребне радње. Након успешно поднетог захтева, подносиоцу стижу сва потребна обавештења у вези са даљим поступањима, као и упутства за све даље потребне радње. Уколико послодавац подноси захтев за издавање јединствене дозволе, он тај захтев може поднети појединачно или групно уколико постоји већи број странаца на радном ангажовању. Странац на основу Правилника о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца може потребни захтев поднети и из своје матичне земље, односно захтев се може поднети и из иностранства. Док постоји изузетак за све странце који долазе односно који су држављани држава за чији улаз у Републику Србију је неопходна виза, у складу са визним режимом, захтев таквог странца подноси се након његовог уласка у Србију, за време важења визе за дужи боравак, која је издата на основу запошљавања. Са друге стране, странац који поседује Визу Ц односно визу за краћи боравак, захтев за издавање јединствене дозволе може поднети у периоду његовог законитог боравака у Републици Србији, само ако за то постоји неки виши интерес Републике Србије, или неки други оправдани разлог односно разлог више силе, али уз доказ да наведени разлози заиста постоје⁶⁶

Приликом подношења захтева за издавање јединствене дозволе такође потребно је доставити одређене доказе које предвиђа сам Правилник. Пре свега, уз наведених захтев странац је дужан да достави и важећи пасош лични или службени, односно важећу личну карту државе чији је странац држављанин у складу са важећим прописима Републике Србије. Неопходно је доставити и доказ о оправданости захтева у односу на конкретан основ, као и адресу

⁶⁶ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца (Службени Гласник РС, Бр 6/2024), члан 3

боравишта односно адресу становања или изјаву о намераваној адреси становања за странца који подноси захтев из иностранства. Такође, приликом подношења захтева потребно је приложити фотографије странца. Уколико захтев за издавање јединствене дозволе у име странца подноси послодавац или друго овлашћено лице нужно је доставити пуномоћје на основу кога је наведено лице овлашћено за подношење захтева у име и за рачун страног држављанина. Постоји неколико дефинисаних основа у нашем правном систему за подношење захтева. Први основ свакако јесте заснивање радног односа у Републици Србији односно запошљавање. Поред запошљавања као основ за подношење захтева подразумева се још и упућивање лица, кретање у оквиру привредног друштва, оспособљавање и усавршавање, самозапошљавање и независни професионалац. Најзаступљеније свакако јесте издавање јединствене дозволе странцима по основу запошљавања, такође на основу запошљавања странцима се највише одобрава и боравак на дужи временски период односно одобрава се виза Д. Поред страног лица, закон предвиђа могућност подношења захтева за издавање јединствене дозволе од стране послодавца, у том случају послодавац или лице кога је послодавац посебно овластио уз захтев за издавање јединствене дозволе подноси се и захтев за спровођење теста тржишта рада — истовремено попуњавањем одговарајућег обрасца у електронској форми, који се такође подноси преко Портала за странце. Када послодавац подноси захтев за издавање јединствене дозволе за мањи или већи број лица односно за групу лица, подноси се само један захтев за спровођење теста тржишта рада, обухваћен за сва лица за исти назив и опис посла истог занимања. Такође, приликом подношења захтева за издавање јединствене дозволе за привремени боравак и рад странца по основу запошљавања, потребно је доставити и све предвиђене доказе предвиђене

горе наведеним и поменути⁶⁷ Правилником. За доказивање оправданости захтева прилаже се и обавезно предлог уговора о раду или другог правног основа односно другог уговора којим странац без заснивања радног односа остварује право по основу рада, у складу са важећим позитивним прописима Републике Србије. Поред уговора потребно је доставити извод из правилника о организацији и систематизацији послова или уколико послодавац има мање од десет запослених, изјава послодавца која садржи назив и опис послова, ниво и врста квалификација, односно образовања и друге посебне услове за рад на пословима за одређено радно место. Неопходно је као доказ доставити и диплому односно уверење или било која другу јавну исправу о стеченом одговарајућем нивоу и врсти квалификације, затим уверење да послодавац у року од 90 дана пре подношења захтева за издавање јединствене дозволе за запошљавање није отпуштао раднике услед неких технолошких, економских или организационих промена на радним местима за које се тражи јединствена дозвола за запошљавање у складу са прописима о раду. Уколико се захтев за издавање јединствене дозволе подноси по основу упућеног лица такође је потребно приложити одређене доказе. Превасходно потребно је као доказ доставити и уговор о пословно-техничкој сарадњи који је закључен између послодавца и страног послодавца као и акте послодавца, али и акте страног послодавца о упућивању странца у Републику Србију у складу са законом којим се уређују услови за запошљавање странца. Поред ових, потребно је доставити и акт страног послодавца или уверење о запослењу у иностранству односно његовом радном ангажовању. На крају, потребно је доставити и изјаву

⁶⁷ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, бр 6/2024), члан 5

послодавца и страног послодавца да ће странац по истеку упућивања бити враћен на рад код страног послодавца и доказ да је послодавац регистрован у Републици Србији зависно друштво привредног друштва регистрованог у иностранству, односно о повезаности послодавца и страног послодавца из земље из које се странац упућује.⁶⁸

У ситуацији када се захтев за издавање јединствене дозволе подноси на основу независног професионалца, онда се према Правилнику као докази оправданости поднетог захтева такође прилажу и акт о регистрацији независног професионалца у иностранству као и уговор о пружању уговорених услуга са послодавцем или крајњем кориснику услуга који обавезно садржи рок за обављање посла.⁶⁹ По овом основу, подносилац захтева у обавези је и да достави диплому односно уверење о стеченим квалификацијама и исправу односно потврду односно потврду о радном искуству у струци у трајању од најмање од 3 године.⁷⁰ Правилник предвиђа и достављање неких других сличних доказа када је реч о подношењу захтева за издавање дозволе за рад односно јединствене дозволе на основу кретања у оквиру привредног друштва. Када страно лице или послодавац или овлашћено лице подноси захтев за издавање дозволе за рад по овом основу дужан је да као одговарајуће доказе најпре достави акт послодавца и послодавца страног лица о упућивању странца у Републику Србију, такође акт страног послодавца или уверење о запошљавању, односно радном ангажовању странца на неким пословима као

⁶⁸ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, бр 6/2024), члан 7

⁶⁹ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, бр 6/2024), члан 8

⁷⁰ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, Бр 6/2024), члан 9

што су послови руководиоца, специјалисте или приправника. Уз захтев подносилац је у обавези да као доказ достави и изјаву послодавца као и страног послодавца да ће странац по истеку упућивања бити враћен на рад код страног послодавца и на крају свакако доказ да је послодавац регистрован у Републици Србији, зависно друштво привредног друштва регистрованог у иностранству, односно доказ о одређеној повезаности послодавца у Србији и страног послодавца из кога се странац упућује.

Следећи критеријум који је предвиђен Правилником за издавање јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца, а на основу кога се може поднети захтев за издавање јединствене дозволе јесте и основ оспособљавања односно усавршавања. Као докази приликом подношења захтева на основу оспособљавања и усавршавања прилажу се и уговор са послодавцем или неки други акт којим се доказује да је странац обавио одређену обуку или приправнички стаж или акт којим се доказује да је странац обавио потребну стручну праксу, стручно оспособљавање односно усавршавање који мора да садржи место и рок трајања. Други доказ који се прилаже јесте и диплома или уверење или било која друга јавна исправа којом се доказује да је страно лице стекло одређени степен образовања односно одговарајући ниво образовања и одговарајуће квалификације.⁷¹ На крају, када је реч о подношењу захтева на основу самозапошљавања, Правилник такође предвиђа неопходне доказе који се достављају уз сам захтев. Наиме, подносилац поред самог захтева као доказе подноси и потврду односно исправу којом се доказује да странац има одговарајуће квалификације за

⁷¹ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, Бр 6/2024), члан 10

обављање конкретне делатности, све у складу са законом. Постоје и законом предвиђене ситуације када се захтев за издавање јединствене дозволе може поднети без прилагања било каквих доказа. То су ситуације у којима постоји или разлог више силе или постојање неког интереса Републике Србије. Међутим, и у овим ситуацијама странац је у случају више силе дужан да докаже управо постојање неког од разлога те више силе као што је потврда о здравственом стању, документ којим се доказује непредвиђена околност или догађај код странца односно његове уже породице, као што је смрт неког блиског лица.

10.2 Поступак одлучивања по захтеву за издавање јединствене дозволе

Када страни држављанин, послодавац или овлашћено лице поднесе захтев за издавање јединствене дозволе при том уз захтев достави и све доказе предвиђене законом и подзаконским актима, надлежни орган дужан је да о том захтеву одлучи у року од 15 дана о дана пријема уредно поднетог захтева. Приликом одлучивања о захтеву надлежни орган дужан је да прибави и процену државног органа који је надлежан за безбедност Републике Србије, да ли боравак тог странца на територији Републике Србије представља опасност и неприхватљив безбедности ризик по Републику Србију. Поред ове процене, надлежни орган такође је дужан да прибави и процену организације која је надлежна за послове запошљавања о томе да ли су испуњени сви предвиђени услови за запошљавање тог странца, посебно када се ради о ситуацији када је странац поднео захтев за издавање јединствене дозволе по основу самозапошљавања. Ове процене надлежни органи дужни су да Министарству унутрашњих послова, одељењу за странце доставе у законски одређеном року од 10 дана од дана достављања захтева на разматрање. Тек када надлежни орган прибави све податке, информације и процене од стране ових државних органа може донети одлуку по поднетом захтеву. Уколико су сви прописани

услови испуњени, а да при том не постоји било какав безбедносни ризик по Републику Србију, надлежни орган ће позитивно одлучити по захтеву односно издаће јединствену дозволу за привремени боравак и рад таквом страном лицу.⁷² Та дозвола може се издати на период најдуже до 3 године уз могућност продужетка на исти период наравно увек уз постојање оправданих разлога због који се јединствена дозвола издаје странцу.

Образац јединствене дозволе је двостран, правоугаоног је облика у виду картице са уграђеним чипом са плавим тоновима на предњој страни чипа. Подаци на обрасцу јединствене дозволе исписани су на српском језику ћириличним писмом, али такође и на енглеском језику. На предњој страни обрасца великим словима налази се наслов односно ДОЗВОЛА ЗА ПРИВРЕМЕНИ БОРАВАК И РАД као подаци о странцу коме је дозвола издата, а то су свакако његови идентификациони подаци односно његово име и презиме, датум његовог рођења, пол, држављанство, регистарски број јединствене дозволе, датум до када важи документ, основ боравака као и његова фотографија. На полеђини обрасца јединствене дозволе налази се евиденциони број странца, серијски број документа, држава у којој је странац рођен, као и држава која издаје јединствену дозволу и датум издавања јединствене дозволе. Свака јединствена дозвола у себи садржи уграђени чип у коме се такође налазе одређени подаци о странцу, а који нису видљиви. То су биометријски отисак прста странца, затим пун назив основа за издавање јединствене дозволе, пун назив држављанства, податак да ли странац у складу са законом има право на рад као и подаци о адреси становања. У случају да јединствена дозвола оглашена неважећом или када је картица оштећена, када фотографија више не одговара изгледу страног лица или када из било којих других разлога издата

⁷²Закон о странцима (Службени. Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 46

картица не може да служи својој намени и сврси примењују се одредбе које се односе на издавање јединствене дозволе у облику картице.⁷³

10.3 Одбијање захтева за издавање јединствене дозволе

Министарство унутрашњих послова, одељење за странце, као надлежни орган за издавање јединствене дозволе, захтев за исту може да одбије из разлога који су предвиђени законом. Пре свега надлежни орган ће обити захтев у ситуацији када орган задужен и надлежан за безбедност Републике Србије утврди да постоји одређени ризик по безбедност државе и о томе достави образложену процену. Такође странцу неће бити издата јединствена дозвола, односно захтев ће бити одбијен и када орган надлежан за запошљавање процени да нису испуњени услови за запошљавање или самозапошљавање странца у Републици Србији. Наравно захтев ће бити одбијен и када нису испуњени сви потребни услови прописани Законом о странцима, као и када постоји одређена мера према странцу односно заштитна мера удаљења, мера безбедности протеривања или му је у крајњем случају изречена забрана уласка у Републику Србију. Уколико постоји оправдана сумња да странац неће користити јединствену дозволу у складу са основом по коме је поднео захте, исти ће бити одбијен од стране надлежног органа. Још један од оправданих разлога за неиздавање јединствене дозволе јесте и када се утврди да су документа страног лица као и докази који се прилажу приликом подношења захтев фалсификовани или су прибављени на незаконит начин или када постоје оправдани разлози да се верује да странац неће поступати у складу са правни прописима и правним поретком наше државе. У крајњем случају надлежни орган одбиће захтев за издавање јединствене дозволе када се претходно утврди да

⁷³ Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца („Службени гласник РС“, Бр 6/2024), члан 17

странац ранију јединствену дозволу није користио у складу са основом по коме му је јединствена дозвола издата раније. Надлежни орган ће решењем одбити захтев за издавање јединствене дозволе на које странац има право жалбе. Странац може поднети жалбу у року од 15 дана од дана пријема наведеног решења. Жалба се подноси у писаном облику на српском језику уз плаћање таксених обавеза. О уложеној жалби на првостепено решење одлучује Министарство унутрашњих послова. Ова жалба одлаже извршење решења. Након што се донесе и решење у другостепеном поступку, а странац наведеним решењем не буде задовољан постоји могућност покретање управног спора пред Управним судом. Надлежни орган из свих разлога због који одбија захтев за издавање јединствене дозволе такође ће одбити и захтев за продужење јединствене дозволе. И на ову одлуку странац има право жалбе као и право покретања управног спора против другостепене одлуке.

10.4 Престанак важења јединствене дозволе

Јединствена дозвола за привремени боравак и рад престаје да важи истеком временског периода на који је издата уколико иста није продужена. Страном лицу јединствена дозвола престаће да важи и када се утврди или накнадно сазна да постоје разлози које закон предвиђа и прописује у случају одбијања захтева за издавање јединствене дозволе. У том случају надлежни орган доноси решење о престанку важења јединствене дозволе. Наведеним решењем надлежни орган ће решењем такође утврдити и временски рок у коме је странац дужан да напусти државу Србију који свакако не може бити дужи од 30 дана од дана достављања решења. Тим решењем надлежни орган може изрећи странцу и забрану уласка у Републику Србију. О постојању разлога за престанак важења јединствене дозволе, инспекција рада као и други органи који у оквиру својих надлежности могу утврдити постојање разлога одмах

обавештавају надлежни орган о постојању тих разлога по службеној дужности. Још један од разлога за престанак важења јединствене дозволе може бити и сама воља страног лица, односно јединствена дозвола странцу престаће да важи уколико он то захтева. По сили закона странцу ће престати да важи јединствена дозвола у случају смрти странца, уколико је странцу одобрено стално настањење у Републици Србији или ако је странац добио држављанство Републике Србије. Против решења који надлежни орган доноси о престанку важења јединствене дозволе странац има право жалбе.⁷⁴ Жалба се подноси у року од 15 дана од дана када је странцу достављено наведено решење, на српском језику и у писаној форми. Странац је обавезан да приликом подношења жалба измири трошкове таксених накнада. Орган надлежан за одлучивање по овој жалби јесте Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Такође и ова жалба одлаже извршење решења осим када је до престанка важења јединствене дозволе и при том је странцу одређен рок за напуштање Републике Србије или му је изречена мера забране уласка у Србију. Против решења које је донето у другостепеном поступку у случају да странац није задовољан истим на располагању му је и покретање управног спора пред Управним судом.

⁷⁴Закон о странцима, (Службени. Гласник РС бр 24/2018, 31/2019 и 63/2023), члан 46ж

XI ДОБИЈАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ ДОЗВОЛЕ ЗА РАД У ДРЖАВАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Визна политика Европске Уније, питање издавања јединствене дозволе за рад и боравак странаца, односно лица која су држављани неких држава које нису земље чланице Европске Уније, регулише путем Директиве 2024/1033. Ова Директива другачије се назива и Директива о јединственом поступку обраде захтева за издавање јединствене дозволе за боравак и рад држављанима земаља које нису чланице ЕУ-а, на државном подручју државе чланице, те о заједничком скупу права за раднике који долазе изван Европске Уније, а који законито бораве у некој држави чланици. Свакако да је циљ доношења ове директиве поједноставити читав поступак миграције искључиво радника, дакле оних странаца који долазе како би се у некој од земаља чланица радно ангажовали. Такође, доношењем ове Директиве знатно је поједностављен поступак обраде захтева за издавање јединствене дозволе, која истовремено обухвата и право на боравак и право на рад. Међутим, ова Директива не примењује се на оне странце раднике, који су чланови породице лица које је држављанин Европске Уније, ова Директива не примењује се ни на сезонске раднике, странце који су корисници међународне заштите као ни на оне странце који имају право слободног кретања кроз простор Европске Уније. Ова Директива и њена примена обавезни су за све државе чланице Европске Уније, осим за Ирску и Данску за које се везује такозвана opt-out клаузула. Државе чланице у обавези су спречити било какве врсте злоупотреба и санкционисати послодавце који крше одредбе наведе Директиве. Странцима који добију јединствену дозволу за боравак и рад у некој од држава чланица Европске Уније свака држава својим националним законодавством такође омогућава и право на подношење одређених притужби. Те притужбе странци могу подносити против својих послодаваца, на територији Европске Уније. Онај странац чији је захтев за

издавање јединствене дозволе за боравак и рад одобрен, има право да слободно ужива на простору државе чланице која му је ту дозволу и издала, односно да путује, да буде радно ангажован сходно издатој дозволи, да промени свог послодавца, такође има право и на струковно усавршавање и признавање његових квалификација, као и на једнако поступање према њему као и према свим осталим рандицима који нису странци, односно који су држављани држава Европске Уније.⁷⁵

Једна од држава чланица, која у потпуности примењује ову Директиву свакако јесте СР Немачка, у којој велики број странаца долази управо на основу радног ангажовања. Странац који жели добити јединствену дозволу за боравак и рад у немачкој најпре је дужан надлежном државном управном органу Немачке поднети захтев. То је јединствени захтев за издавање дозволе за боравак и рад странцу. Сам поступак обраде захтева и касније издавање јединствене дозволе за боравак и рад води се пред такозваним имиграционим уредом као надлежним органом. Јединствена дозвола за боравак и рад странаца, странцу у Немачкој омогућује пре свега право боравка, право запошљавања у складу са издатом дозволом као и једнак третман у радним и социјалним правима у поређењу са домаћим радницима. Сама јединствена дозвола странцу се издаје за конкретну сврху, дакле за боравак и рад и често се везује за конкретног послодавца. Да би странац уопште могао да добије јединствену дозволу за боравак и рад, а не налази се на територији СР Немачке, мора имати конкретну понуду за посао на територији СР Немачке. Такође, странац мора бити квалификован односно мора имати одређену стручну обуку

⁷⁵Aygul C, Mertek S, Visas and mobility : The EU great shutdown that won't stop population flows, 2025, 26.

како би могао бити радно ангажован у Немачкој. Странац на основу јединствене дозволе за боравак и рад остварује право и на спајање породице, наравно право здравственог осигурања као и приступ пензијском систему у Немачкој. Њему на основу једунствене дозволе за боравак и рад заправо припадају и сва остала права по основу рада односно право на зараду, право на одмор, право на нормалне услове рада. Након што странцу истекне јединствена дозвола за боравак и рад он има могућност добити и право сталног боравака у Немачкој. Јединствена дозвола за боравак и рад странцу се издаје на одређени период у зависности од различитих фактора. Свакако први услов и критеријум који одређује време важења јединствене дозволе за боравак и рад јесте и време на које је странац са послодавцем закључио уговор о раду. Уколико је на пример реч о уговору који се закључује на одређено време и важи две године, на исти период странцу ће бити одобрена и јединствена дозвола за боравак и рад. Са друге стране, уколико странац закључи уговор на неодређено време са немачким послодавцем, његова јединствена дозвола може се издати на период до 4 године, с тим да немачки правни систем такође подразумева и могућност продужења исте.⁷⁶

Још једна држава чланица Европске Уније, обавезна на примену Директиве 2024/1233 јесте и Француска. Дакле и у Француској странци, односно држављани држава трећих земаља могу поднети захтев за издавање јединствене дозволе за боравак и рад уколико наравно испуњавају све услове које прописује француско национално законодавство. Први од тих сулова свакако подразумева уговор о раду који је странац закључио са неким француским послодавцем, такође странац мора поседовати и одобрење за рад као и одговарајућу визу или боравишну дозволу. Француско законодавство

⁷⁶Deutsche Botsh haft Belgrade, <https://belgrad.diplo.de/rs-sr>

приликом издавања јединствене дозволе за боравак и рад странцима предвиђа и одређене олакшице када је реч о радницима странцима који имају високе стручне квалификације. Таквим странцима издаје се такозвана дозвола за таленте која им омогућава радно ангажовање. Такође и у Француској постоје различити фактори и услови од којих зависи период на који се издаје јединствена дозвола за рад. Први услов односи се на период закључења уговора о раду, који странац има са неким француским послодавцем. С тога се као и у правном систему Немачке, прави разлика у зависности од тога да ли се уговор закључује на одређено или неодређено време. Уколико је странац закључио уговор о раду на одређено време, њему се може издати јединствена дозвола за боравак и рад на период од једне године. Након што истекне временски период на који је јединствена дозвола за рад и боравак издата постоји могућност издавања и вишегодишње дозволе, која се може издати на период од 4 године, уколико странац испуњава све законом предвиђене услове. Када је реч о високо квалификованим радницима, њихова дозвола за талентоване може бити издата на дужи период и она омогућава више погодности таквим странцима и већу флексибилност. Надлежни управни орган у Француској пре него што одобри захтев странцу и одобри издавање јединствене дозволе за боравак и рад дужан је проценити да ли странац испуњава све прописане услове. У односу на СР Немачку, издавање јединствене дозволе за боравак и рад у Француској није довољно прецизно и јасно регулисано. У СР Немачкој законски је јасно регулисана једна јединствена дозвола за боравак и рад странаца док је у Француској све то још увек само делимично. И један и други правни систем прописују готово исте услове за издавање јединствене дозволе за боравак и рад, ти услови пре свега односе на неке економске разлоге односно постојање економског интереса, попут

запошљавања високо квалификованих и стручних радника који нису држављани држава чланица Европске Уније.⁷⁷

Још једна држава чланица Европске Уније која је потписница Директиве Европске Уније о јединственој дозволи за боравак и рад странаца, а у којој странци врло често одлазе због радног ангажовања и боље перспективе јесте Краљевина Холандија. Холандија је ову Директиву званично и имплементирала у своје законодавство и свој визни режим те је и примењује у односу на странце, односно раднике који нису држављани држава чланица Европске Уније, па странац добија један управни акт односно документ који му омогућава уједно и боравак и рад у Краљевини Холандији. Дакле странац који жели бити радно ангажован у Холандији на период дужи од 3 месеца, мора поднети захтев надлежном државном органу Краљевине Холандије за издавање јединствене дозволе за боравак и рад. Као и у осталим државама Европске Уније које примењују наведену Директиву и законодавство Холандије предвиђа сличне услове за издавање јединствене дозволе за боравак и рад странаца. Пре свега, странац мора имати конкретну понуду за посао у Краљевини Холандији. Та понуда за посао мора подразумевати запошљавање странца на период који је дужи од 3 месеца. Наравно, посао мора бити стваран и конкретан не сме се радити ни о каквим симулованим или фиктивним пословима, у том случају реч је о превари злоупотреби. Да би се спречиле разне злоупотребе, холандско законодавство предвиђа још један услов који се односи на саме послодавце, они морају бити регистровани, а често морају бити и признати од стране надлежног државног органа Краљевине Холандије. Поред уговора о раду и конкретне понуде за посао странац мора имати и здравствено осигурање као и

⁷⁷ Амбасада Француске <https://rs.ambafrance.org/Zahtevi-za-vizu>

довољно финансијских средстава за живот и издржавање у Холандији. Када је реч о странцима који се у Холандији запошљавају као сезонски радници, постоји могућност добијања и одвојених дозвола и то на период од 24 недеље. Након што је странцу одобрен захтев и издата му је јединствена дозвола за боравак и рад, странац може слободно боравити у Краљевини Холандији и радити на основу дозволе која му је издата. Након што протекне период од 5 година, странац је у могућности на основу јединствене дозволе за боравак и рад такође поднети и захтев за стални боравак у Холандији. И у Холандији, као и у Немачкој и Француској јединствена дозвола за боравак и рад странцу може бити издата на различите временске периоде, у зависности од самих околности и других фактора. Дозвола се издаје на период на који је закључен и уговор о раду максимално до 3 године, односно уколико је уговор закључен на неодоређено време јединствена дозвола може се издати странцу и на период од 5 година.⁷⁸

⁷⁸ PS Phoa, TJ Binder, M Van Drunen, Country report for The Netherlands on access to travel documents, *General report, 2016*, 200.

XII ЈЕДИНСТВЕНА ДОЗВОЛА ЗА БОРАВАК И РАД У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Правни систем Сједињених Америчких Држава, као и сам режим визе у Сједињеним Америчким државама знатно је другачији и веома се разликује од визног режима држава Европе. У Сједињеним Америчким Државама не постоји документ, односно управни акт јединствене дозволе за боравак и рад странаца, као што је то рецимо у Србији или у државама Европске Уније. Правни режим Сједињених Америчких Држава уместо јединствене дозволе за боравак и рад странаца регулише различите врсте дозвола за боравак и рад у зависности од саме сврхе и сатуса странца. Најважнији документ који се у Сједињеним Америчким Државама издаје странцу и омогућава му рад назива се Employment Authorization Document (EAD). Да би се странцу издао овај документ странац је најпре дужан да за исти аплицира односно поднесе одређени захтев. Захтев се подноси надлежном државном органу односно имиграционој служби Сједињених Америчких Држава, која је надлежна и издати овај акт односно ову дозволу. Трајање ове дозволе зависи од самог имиграционог статуса странца и његове категорије. Углавном се издаје на период до 5 година.⁷⁹ Да би странац добио ову такозвану радну дозволу, најпре мора испунити и одређене услове. Пре свега, странац већ мора имати одређени имиграциони сатус који је предуслов за добијање радне дозволе. Најчешће ову радну дозволу добијају странци који такође остварују и право на уточиште односно право на азил. Такође странци који имају статус студента и који већ поседују M1 визу могу

⁷⁹ Mau S, Barabant H, Laube L, Roos, Visa Policies and the Regulation of the Terriotiral Acess, Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2012, 54.

поднети захтев за издавање радне дозволе, странци чије су матичне државе погођене ратом, односно лица која се убрајају у странце са привремено заштићеним статусом или странци који су супружници лица са одређеном врстом визе попут Н-1 визе. Лице приликом подношења захтева такође мора пружити и доказ о свом идентитету, доказ о свом статусу и платити одређену прописану наканду. ЕАД представља само радну дозволу, а не и визу те се с тога на основу овог документа не може легално ући нити боравити у Сједињеним Америчким Државама. Дакле, у Сједињеним Америчким Државама статус боравака и статус радне дозволе су одвојени и не постоји могућност добијања једног документа односно јединствене дозволе на основу које би странац могао добити и право боравака и право радног ангажовања. Са друге стране, зелена карта односно могућност сталног боравака укључује и могућност радног ангажовања као и одређене врсте визе попут визе Н-1⁸⁰

XIII СТАЛНО НАСТАЊЕЊЕ

Закон о странцима Републике Србије, чланом 67, регулише и питање сталног настањења странаца у Србији. Стално настањење се дефинише као одобрење дуготрајног боравака страног држављанина у нашој држави. Да би се неком страном лицу одобрило стално настањење потребно је да буду испуњени одређени законом прописани услови. Најпре, одобрење за стално настањење одобриће се странцу који у Републици Србији борави непрекидно у периоду од 3 године на основу одобрења за привремени боравак. Међутим, код овог услова постоји један изузетак, који странцима којима је одобрен привремени боравак на основу школовања односно студирања у Србији не дозвољава подношење захтева за одобрење сталног настањења. Док сходно закону, странац коме је привремени боравак одобрен по основу студирања или школовања, али је касније променио свој основ привременог боравака у Републици Србији, може поднети захтев и за одобрење сталног настањења. У том случају само половина времена коју је страно лице провело по основу школовања или студирања се урачунава у време потребно за добијање одобрења сталног настањења. Под термином непрекидни боравак законодавац подразумева такозвани ефективни боравак страног држављанина на територији Републике Србије, наравно уз могућност и виšekратног одсуства из Србије у укупном периоду од 10 месеци или једнократно одсуство странца у периоду до 6 месеци. Време које је странац провео на издржавању затворске казне, а реч је о странцу који има одобрен привремени боравак, не урачунава се у време које је потребно за одобрење сталног настањења. Такође, још један од услова је и да странац пре подношења захтева за одобрење сталног настањења мора имати одобрен привремени боравак, док благовремено подношење захтева за одобрење сталног настањења омогућава странцу да све време док не оконча управни поступак

борави законито у Републици Србији.⁸¹ Уколико странац добије одобрење сталног настањења, његов статус у смислу права и обавеза изједначен је са држављанима наше државе, осим када је реч о правима и обавезама од којих је изузет на основу Устава и других закона. Све ближе услове за одобрење сталног настањења као и изгледа самог захтева за издавање одобрења за стално настањење прописује Министарство надлежно за унутрашње послове Републике Србије. Поред ових услова закон такође предвиђа и друге услове који морају бити испуњени како би странцу било одобрено стално настањење. Уз захтев, странац је дужан да приложи и важећи лични или службени пасош или важећу личну карту државе чији је држављанин, доказ да поседује средства за издржавање, доказ о здравственом осигурању, доказ о оправданости његовог захтева за одобрење сталног настањења и доказ о уплати прописане таксе. Доказом да странац има обезбеђена средства за издржавање пре свега сматра се уговор о раду као и уговор о делу или други уговори, потврда о заради као и потврда о исплатама из пензијског и инвалидског осигурања, доказ о упису у регистар Пољопривредних газдинства, потврда или извод из банке о постојању одређених новчаних средстава, као и гаранција послодавца или члана домаћинства, где борави странац да ће исти сносити трошкове издржавања са доказом да тај давалац издржавања поседује средства за издржавање. Са друге стране, доказом о здравственом осигурању странца са чијим државама Република Србија има закључен међународни уговор или споразум о социјалном осигурању, има се сматрати европска картица здравственог осигурања или друга исправа којом се може потврдити да су странци осигурани у својим

⁸¹ Правилник о одобравању сталног настањења Републике Србије („Службени гласник РС“, бр 118/2023), члан 5.

државама у складу са прописима Републике Србије о здравственом осигурању. Уколико наша држава нема закључене међународне споразуме са државама из којих странци долазе, доказ о здравственом осигурању за такве странце сматра се полиса здравственог осигурања, доказ о поседовању новчаних средстава којима се могу покрити трошкови хитне медицинске помоћи или трошкови лечења хроничних болести, оверена гаранција послодавца или физичког лица да ће ове трошкове покрити са доказом да давалац гаранције поседује новчана средства као и важеће здравствене картице осигурања Републике Србије.⁸² Према Правилнику о одобрењу сталног настањења, као доказ о оправданости захтева прилажу се докази који су релевантни за основ по коме је странцу претходно одобрен привремени боравак односно јединствена дозвола. Као доказ о оправданости захтева за стално настањење које подноси малолетно страно лице, а чији је један од родитеља држављанин Републике Србије или странац коме је одобрено стално настањење прилаже се и доказ о постојању сродства са држављанином Републике Србије или странцем коме је одобрено стално настањење односно извод из матичне књиге рођених. Према самом Правилнику, када се захтев подноси за лице које је малолетно, потребно је присуство оба родитеља, а ако случајно није могуће присуство и једног и другог родитеља, поред извода из матичне књиге рођених за дете, прилаже се и оверена сагласност другог родитеља. Од овог правила, Правилником је одређен и један изузетак, у случају када постоји правноснажна пресуда, којом је дете поверено на старање родитељу, који подноси захтев за стално настањење за малолетника или у ситуацији када је други родитељ таквог малолетника

⁸² Правилник о одобравању сталног настањења Републике Србије („Службени гласник РС“, бр 118/2023), члан 6 .

непознат или је умро, односно лишен је пословне способности и родитељског права, не постоји потреба за сагласношћу и тог родитеља. Захтев за одобрење сталног настањења за малолетника без пратње родитеља, а коме је одобрено право на азил у Србији, подноси његов старатељ, односно законски заступник тог малолетника у његовом присуству. Са друге стране, уколико захтев за одобрење сталног настањења подноси лице које је пореклом из Србије, као доказ о оправданости захтева дужан је да поднесе и јавну исправу домаћу или страну јавну исправу која има доказну снагу као домаћа јавна исправа, а којом се утврђује да подносилац захтева има српско порекло. Уколико захтев за одобрење сталног настањења подноси лице коме је одобрено право на азил у Републици Србији, као доказ о оправданости захтева потребно је доставити решење којим је странцу одобрено право на азил као и копија личне карте тог лица. Ако се захтев подноси по општем услову да је странац непосредно пре подношења захтева за стално настањење провео три године на привременом бораваку односно коме је била издата дозвола за привремени боравак и рад у зависности од основа по коме је странац има право привременог боравака, странац је дужан да уз захтев и потребну документацију такође достави и доказ о власништву над непокретношћу, доказ о радном односу у Републици Србији, доказ о постајању сродства са лицем које је држављанин Републике Србије или странцем коме је одобрено стално настањење у Републици Србији, извод из матичне књиге венчаних уколико је супружник држављанин Републике Србије или документ о постојању брачне заједнице са странцем коме је одобрено стално настањење као и друге доказе који су у складу са законом и подзаконским актима. Стално настањење такође биће одобрено и странцу који у Републици Србији борави непрекидно дуже од 3 године по основу одобреног му права на азил. Закон о странцима предвиђа и одобрење сталног настањења

за странце и то у посебним случајевима. Стално настањење увек ће се одобрити малолетнику ако му је један од родитеља држављанин Републике Србије или странац који има одобрење за стално настањење у Републици Србији. Такође, одобрење за стално настањење добиће и странац који је пореклом из Републике Србије или било који други странац уколико је то у интересу Републике Србије.

13.1 Подношење захтева за одобрење сталног настањења

Странац је дужан да захтев за одобрење сталног настањења поднесе лично на прописаном обрасцу, чији изглед ближе одређује Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Постоји могућност да странац овај захтев поднесе и електронским путем. Ближе услове за подношење захтева на овај начин одређује такође Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Захтев се подноси надлежном органу, а то је наравно Министарство за унутрашње послове, према месту пријаве адресе боравишта или становања у Републици Србији. Надлежни орган о поднетом захтеву и одлучује у року од 60 дана од дана подношења самог захтева. Захтев за одобрење сталног настањења подноси се најраније у року од 60 дана пре истека одобреног привременог боравака, којим се стиче прописани услов од 3 године, односно најкасније до дана истека привременог боравака или издате јединствене дозволе. Министарство унутрашњих послова приликом разматрања самог захтева узима у обзир испуњеност услова који су прописани закон, али такође је у обавези и да од стране надлежног државног органа за заштиту безбедности Републике Србије прибави процену да ли тај стални боравак странца за

Републику Србију представља неприхватљив безбедности ризик.⁸³ Надлежни орган усвојиће захтев за одобрење сталног настањења оном странцу који испуњава све услове одређене законом.⁸⁴ У случају да неки од тих услова није испуњен, Министарство унутрашњих послова одбиће захтев за издавање одобрења за стално настањење. Захтев за стално настањење одбиће се и оном странцу који је правноснажно осуђен на казну затвора у трајању од 6 месеци за кривично дело за које се гони по службеној дужности или ако је за такво кривично дело покренут поступак. У ситуацији када то захтевају и разлози заштите безбедности Републике Србије и њених грађана, надлежни орган дужан је да одбије страном лицу поднети захтев за издавање одобрења за стално настањење. И на крају, странцу коме је на снази мера забране уласка у Републику Србију као и странцу коме је изречена мера безбедности или мера протеривања странца неће бити усвојен захтев за одобрење сталног настањења. Приликом доношења одлуке по поднетом захтеву, надлежни орган посебно цени и околности сваког појединачног случаја, пре свега дужину трајања привременог боравака као и личне, породичне, економске прилике странца чији се захтев разматра као и његове личне, породичне и културне везе са Републиком Србијом. Уколико странцу буде одбијен захтев за стално настањење у Републици Србији, то сходно закону не доводи у питање његову могућност за даљи боравак у нашој држави, а по основу одобреног привременог боравака, ако испуњава услове предвиђене законом који се односе на одобрење привременог боравака. Странац коме је одбије захтев за одобрење сталног настањења има право да поднесе жалбу против решења којим му је

⁸³ Правилник о одобравању сталног настањења Републике Србије („Службени гласник РС“, бр 118/2023), члан 6

⁸⁴ Закон о странцима Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 24/2018, 31/2019 и 62/2023), члан 69

захтев одбијен. Жалба се подноси у писаној форми на српском језику, надлежном органу који је одлучивао и у првостепеном поступку, у року од 15 дана од дана пријема наведеног решења. О жалби на решење о одбијању захтева одлучује Влада Републике Србије, а наведена жалба има суспензивно дејство, односно одлаже извршење решења све док се другостепени поступак не оконча. Против решења које је донето у другостепеном поступку, а којим је странац незадовољан, може покренути управни спор, покретање управног спора не одлаже извршење решења. Странац коме је одобрено стално настањење у Републици Србији, може поднети и захтев за пријем у држављанство Републике Србије.

13.2 Престанак права на стално настањење

Чланом 72. Законом о странцима Републике Србије, такође је регулисано и питање престанка права странцима на стално настањење у нашој држави. Наиме, странцу ће из неколико разлога престати право на стално настањење, а који су разлози таксативно наведени управо 72. чланом наведеног закона. Први од тих разлога свакако јесте постајање претње која мора бити стварна и озбиљна на страни страног држављанина, по правни поредак Републике Србије. Странац представља стварну и озбиљну претњу по јавни поредак наше државе уколико је правноснажно осуђен казном затвора у трајању дужем од једне године за неко кривично дело, ако је у периоду од 5 година правноснажно осуђиван на казну затвора у укупном трајању до од три године или уколико је правноснажно осуђен на казну затвора за кривично дело против човечности и других добара који су заштићени међународним правом. У тим случајевима, приликом доношења саме одлуке о престанку права на стално настањење, надлежни орган посебно је дужан ценити околности сваког појединачног случаја узимајући у обзир пре свега дужину трајања претходног боравка

странаца у Републици Србији, такође дужан је узети у обзир и његове личне, породичне, економске прилике, као и све везе странца које он има са Републиком Србијом, у смислу неких културних, породичних или личних веза, у односу на претњу коју тај странац представља по правни поредак државе Србије, а посебно озбиљност кривичног дела уколико је странац учинио кривично дело.

Такође, странцу ће престати право на стално настањење уколико би његов даљи боравак на територији наше државе постао неприхватљив ризик по безбедност Републике Србије и њених грађана. Стално настањење престаће и оном странцу који је дао лажне податке о свом идентитету или је прикрио околности које су биле од значаја за одлучивање о правима у поступку за добијање одобрења за стално настањење или уколико му је изречена заштитна мера или мера безбедности протеривања странаца. Још један разлог за престанак права сталног настањења странцу јесте и уколико је странац отишао односно иселио се из Србије или је непрекидно боравио у иностранству у току једне године. На крају, странцу може престати његово право на стално настањење и његовом вољом односно ако се сам странац одрекао свог права на стално настањење. Дакле, странац се може одрећи свог права на стално настањење и то подношењем писане и неопозиве изјаве о томе органу који му је стално настањење одобрио. Ову изјаву странац даје лично и лично потписује, а у случају уколико је неписмен потребно је да на тако поднету изјаву стави свој отисак прста. Одлуку о престанку права на стално настањење доноси надлежни орган односно Министарство унутрашњих послова Републике Србије. Уколико странцу престаје право на стално настањење због постојања озбиљне и стварне претње по јавни поредак Србије или уколико му је изречена мера удаљења односно мера протеривања или уколико је дао лажне податке о свом

идентитету, надлежни орган приликом одлучивања о престанку сталног настањења одредиће рок странцу у коме је он дужан да напусти територију државе Србије. Међутим, сходно закону тај рок не може бити дужи од 30 дана. О престанку сталног настањења, Министарство унутрашњих послова доноси решење. Овим решењем може се изрећи и забрана уласка у Републику Србију у одређеном временском периоду. Против овог решења странац може изјавити жалбу органу коју је одлуку и донео, у року од 15 дана од пријема самог решења. Ова жалба подноси се у писаној форми на српском језику, уз плаћање одређене таксене надокнаде. Ова жалба има суспензивно дејство, те одлаже извршење решења. О овој жалби одлучује Влада Републике Србије. Против другостепеног решења, странац има право покренути и управни спор пред Управним судом, које не одлаже извршење другостепеног решења. Странац коме је сходно закону престало право на стално настањење јер се из Републике Србије иселио или је непрекидно боравио у иностранству дуже од једне године, може поднети захтев за поновно стицање права на стално настањење, ако је до момента подношења захтева имао одобрен привремени боравак у непрекидном трајању од 3 године.⁸⁵

⁸⁵Закон о странцима РС („Службени гласник РС“, бр. 24/2018, 31/2019 и 64/2023), члан 72

XIV СТАЛНО НАСТАЊЕЊЕ У ЗЕМЉАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА

Како је држава Србија постала кандидат за приступање чланству Европској Унији, то је потреба за усклађивањем свог правног система са правним системом осталих држава чланица била изражена и у погледу регулисања питања сталног настањења. Међутим, свака држава чланица има и своја посебна правила, која ближе уређују ово питање, а која се разликују од државе до државе.⁸⁶ У поређењу са правним системом држава чланица Европске Уније и правним системом Републике Србије у овој области, постоје одређене сличности и разлике. На пример, француски важећи правни прописи предвиђају такође могућност одобрења сталног боравака за странце односно за сва лица која нису држављани ове земље. Да би било које лице поднело захтев за издавање дозволе сталног боравака, најпре мора тамо живети најмање 5 година. Такође, одобрење односно дозволу за стални боравак у Француској може поднети и лице које тамо борави више од 3 године непрекидно, при томе је члан породице или супружник француског држављанина. Као један од потребних услова за добијање сталног боравака у Француској, странцима је потребно и познавање француског језика и то добро познавање језика, међутим овај услов не важи за она страна лица која припадају старосној групи изнад 65 година живота. Такође, странац који подноси захтев не сме бити лице против кога се води кривични поступак или је лице које је осуђивано, што је једна од сличности са условима које прописује наше законодавство за добијање одобрења за стално настањење. У Француској се дозвола за боравак издаје углавном на период од 10 година, уз могућност неограниченог продужавања,

⁸⁶ Д Стевановић, Хармонизација законодавства Србије у области кретања и боравака странаца са прописима Европске Уније, Зборник Правног факултета у Нишу број 84/ 2019 , стр. 267.

што је једна од разлика у поређењу са нашим одобрењем за стално настањење.⁸⁷ Правни систем Холандије на пример има 4 врсте дозвола за стални боравак које се међусобно разликују. Једна врста дозволе за стални боравак односи се на држављане Европске Уније, као и чланове њихових породица. Друга врста дозволе за стални боравак односи се на странце који су држављани држава нечланица Европске Уније. Такође, правни систем Холандије одређује још и дугорочну боравишну дозволу, која важи у свим држава Европске Уније и трајна боравишна дозвола која се издаје странцима са статусом азиланта. Странац који добије дозволу за стални боравак у Холандији може да живи и борави трајно, дакле ова дозвола не истиче, али се мора обнављати у периоду или од 5 или од 10 година, у зависности од врсте дозволе. Ову дозволу за стални боравак странци могу добити на основу рада, односно запослења. Такође, дозволу за стални боравак добиће и странац чији је члан уже породице држављанин Холандије или има привремену или трајну боравишну дозволу у Холандији, такође странац који студира у Холандији или је реч о странцу научном истраживању. Први услов за добијање дозволе сталног боравка подразумева да странац борави у Холандији легално у периоду од 5 година пре подношења захтева, што је услов који се подразумева и у Француској и Немачкој. Други услов односи се на године живота странца, те захтев за издавање дозволе за стални боравак може поднети странац којима више од 13 година живота и који има стално пребивалиште на територији Холандије.

⁸⁷ Стални боравак у земљама ЕУ, преузето са интернет странице <https://www.blic.rs/biznis/privreda/koja-je-razlika-izmedju-stalnog-boravka-i-drzavljanstva-u-zemljama-eu/8y27nbe>

Наравно и правни систем Холандије подразумева да странац који подноси захтев за издавање дозволе за стални боравак мора бити лице које није осуђивано и против кога се не води кривични поступак. Да би било који странац добио ову дозволу мора најпре имати одређену визу, те с тога такође мора поднети и захтев за промену свог статуса. Још један од услова који се подудара са условима из других правних система па с тим и са нашим правним системом, јесте услов који се односи на финансијска средства, односно средства за издржавање и живот у Холандији.⁸⁸ Једна специфичност коју подразумева холандско законодавство на овом пољу односи се на полагање испита из холандске интеграције. Стални боравак у Холандији странцу омогућава различита права. Странац коме је одобрен стални боравак има право на рад у Холандији, на образовање, учење, покретање неког свог посла, куповину некретнине на територији државе Холандије, приступ холандском социјалном осигурању и здравству. Странац се не изједначава са држављанима Холандије па му с тога не припада право гласа, нити могућност да се кандидује за било коју јавну функцију. Дакле, дозвола за стални боравак странцима омогућава доста погодности за живот у Холандији, али и обавезује странце у погледу њиховог понашања на територији Краљевине Холандије. Са друге стране, у Немачкој као у једној од земаља Европске Уније коју странци најчешће посећују и у којој најчешће остају, постоји такозвана стална боравишна дозвола. Овом дозволом странцима је омогућено да трајно бораве и живе у Немачкој. Такође, уз помоћ ове дозволе странцима је омогућено и да промене односно започну било који посао без много формалности, односно она представља и

⁸⁸Ј. Лепетић, Бела Шенгенска листа, *Страни правни живот*, бр.1/2009, стр. 90.

неограничену радну дозволу. Стална боравишна дозвола не може да престане у случају када се заврше студије, нека научна обука или брак, она и даље омогућава странцима боравак у Немачкој.⁸⁹ Ова дозвола издаје се на основу поднетог прописаног захтева уз испуњење различитих услова. Први од тих услова исти је као у Француској и подразумева да странац легално борави на територији Савезне Републике Немачке, непрекидно у периоду од 5 година. Још један од услова за добијање сталне боравишне дозволе у Немачкој, а који предвиђа немачки правни систем, а који се истоветан као и један од услова који је одређен нашим правним системом за добијање одобрења сталног настањења јесте могућност странаца да се финансијски издржава. Дакле, да би неки странац могао да добије сталну немачку боравишну визу поред тога што мора боравити тамо легално и непрекидно у периоду од 5 година, он мора доказати да поседује довољно финансијских средстава како би могао да живи и да се издржава на територије Немачке. Поред тога, сваки странац дужан је да уплати и 60 месечних доприноса за пензијско осигурање или приватно пензијско осигурање. Један од услова који предвиђа готово сваки правни систем и који има фундаментални значај јесте и неосуђиваност странца који подноси захтев за издавање сталне боравишне дозволе. Да би странац у Немачкој могао да борави на основу сталне боравишне дозволе не сме бити осуђиван на малолетничку казну или казну затвора у трајању од најмање 6 месеци или новчану казну у износу од најмање 180 дневних тарифа за неко кривично дело које је починио са умишљајем у последње три године. Такође и немачки закон попут нашег као препреку за издавање сталне боравишне дозволе предвиђа и

⁸⁹Ј. Лепетић, Бела Шенгенска листа, *Страни правни живот*, бр.1/2009, стр. 91.

постојање озбиљне и стварне претње по јавни поредак и становништво Немачке, а која може постојати на страни страног држављанина. Један од предуслова за добијање сталне боравишне дозволе у Немачкој јесте и рад у Немачкој, као и добро познавање немачког језика. Специфичан услов који предвиђа немачко законодавство односи се на такозвани курс интеграције, односно странац мора доказати да има основно знање о правном и друштвеном уређењу као и о условима живота у Немачкој.

Наравно од ових услова и ситуација постоје и одређени изузеци. За особе које имају право на азил и признате избеглице постоје посебна поједностављења у погледу обезбеђивања њихових животних и језичких вештина. У случајевима посебно добро интегрисаних лица, за признате избеглице, могућност добијање боравишне дозволе стиче се и већ после 3 године боравка у СР Немачкој што је предвиђено немачким Законом о пребивалишту. Према истом закону, такође странац може добити сталну боравишну дозволу и након 4 године боравка и рада у Немачкој, једино ако има боравишну дозволу за запослење као квалификовани радник или има исплаћене пензијске доприносе за најмање 48 месеци. Поред тога, странац мора имати и одлично познавање немачког језика. Једна од олакшица за добијање сталне боравишне дозволе односи се и на странце чији су супружници држављани СР Немачке. Односно странац чији је супружник управо немачки држављанин, сталну боравишну дозволу може добити и након 3 годиневеденог периода у Немачкој, али мора доказати да не постоји спремност за депортацију као и довољно познавање немачког језика. Странци који су носиоци плаве картице за ЕУ могу сталну боравишну дозволу добити и након само 33 месеца висококвалификованог запослења. Уколико такав странац располаже и добрим односно одличним познавањем немачког језика, сталну боравишну дозволу

може добити и након само 21 месецаведеног на боравку у Немачкој. Такође, поступак за добијање сталне боравишне дозволе олакшан је и за малолетна страна лица, уколико такви малолетници поседују боравишну дозволу 5 година, када напуне 16 година живота добијају и сталну боравишну дозволу, без да испуњавају све друге услове предвиђене законом. Сталну боравишну дозволу могу добити и страна самозапослена лица, ако су оснивачи неке фирме која запошљава најмање 5 радника и који је уложио најмање 250 000 евра. Такви странци сталну боравишну дозволу могу добити након 3 годиневеденог легалног боравка у Немачкој. Лица која имају одређене менталне или физичке болести, односно лица која се могу сматрати инвалидима не морају да испуне све законом предвиђене захтеве и услове. У зависности од њихове болести односно инвалидитета, они су изузети од појединих услова, пре свега од услова који се односи на могућност самосталног финансијског издржавања, затим услов који се односи на језичке вештине и услов који подразумева плаћање пензијских доприноса. Странац који има посебна техничка знања, има могућност и да одмах добије сталну боравишну дозволу. То су висококвалификована лица, односно велики стручњаци и научници који знатно могу да допринесу и доприносе немачком тржишту рада. Још једна категорија лица која олакшаним путем може да добије сталну боравишну дозволу јесу и такозвани бивши Немци, као и странци који су приправници односно студенти. Уколико је реч о странцима који обављају одређени приправнички стаж у Немачкој или студирају на неком немачком универзитету могу добити сталну боравишну дозволу без испуњавања свих услова. Поред тога овим лицима обезбеђен је и живот у смислу финансијских средстава с обзиром на то да таква страна лица добијају одређена финансијска средства од стране државе Немачке као средства за подршку. Без обзира како односно по ком основу се издају свака стална

боравишна дозвола нуди исте погодности свим странцима, без обзира у коју категорију се они убрајају и да ли имају неке посебне погодности или не.⁹⁰ Странац који жели да добије сталну бораишну дозволу у Немачкој, поред испуњења услова које предвиђа немачки Закон о пребивалишту мора поднети и одговарајући захтев уз прописану документацију. У овом сегменту наше позитивно законодавство слично је са немачким законодавством. Пре свега и за добијање сталне бораишне дозволе као и за добијање одобрења за стално настањење странац је најпре у обавези да уз поднети захтев такође достави и важећи лични документ. Немачки правни систем дозвољава подношење пасоша или замене за пасош, као и фотографија странца. Затим странац је у обавези да достави и доказ да је у одређеном периоду од 3 односно од 5 година, у зависности од саме категорије лица, бораио легално на територији државе Немачке. Према таксативно наведеној документацији сваки странац у обавези је још да приложи и добар доказ о његовој плати, затим своју радну дозволу или дозволу стручне праксе или основ за стицање запослења, као и доказ о здравственом осигурању. Како је за добијање сталне бораишне дозволе један од неопходних услова и добро познавање немачког језика, то је сваки странац у обавези да достави и сертификат језика.

Поред ових докумената, од странца се захтева и достављање уговора о закупу куће односно стана или доказ да странац поседује кућу односно стан у свом власништву. За странце који се не убрајају у посебне категорије, те немају олакшице у погледу испуњавања свих услова, дужни су доставити и сертификат о учешћу на курсу интеграција, чиме доказују да су упознати са друштвеним

⁹⁰ Concul Directive 2003/86 EC of 22 September 2003 on the right to famaly reufinication. Official Journal of the Europen Union L. 251/12.

приликама, околностима и животом у Немачкој. Уколико странац поседује одређене погодности, дужан је доставити и доказ о томе. Те погодности односе на помоћ државе у смислу подршке, као што је дечији, односно родитељски додатак, додатак за бригу о деци или неке сличне бенефиције. Странци који сталну боравишну дозволу добијају на основу одређених посебних основа, дужни су доставити доказе, предвиђене за разлог на основу кога добијају сталну боравишну дозволу. На пример, студенти су дужни да доставе и доказ о образовању или неки школски сертификат. Особе са инвалидитетом, морају доставити доказе односно такозване пропуснице. Лица која сталну боравишну дозволу добијају као samozапослена лица достављају и пореску процену као и доказ о плаћеним пензијским доприносима. Сама документација која се као доказ прилаже уз поднети захтев, зависи и разликује се од основа и разлога због кога и на основу кога се уопште захтев за добијање сталне боравишне дозволе подноси. Сам захтев као и потребна документација подноси се Канцеларији за регистрацију странаца као надлежном органу. Стална боравишна дозвола странце готово да изједначава са Немцима у погледу права и обавеза.

Право на стални боравак у Сједињеним Америчким Државама још се назива и зелени картон. Да би странац могао да добије такозвани зелени картон за Сједињене Америчке Државе постоји неколико начина које предвиђа амерички правни систем. Овај зелени картон странцима омогућава стално пребивалиште на било којем месту на територији Сједињених Америчких Држава. Један од тих начина свакако је постојање понуде за квалификовани

посао или инвестиција, странац који уложи 800 000 долара у неки амерички бизнис којим ће бити запошљавани амерички радници такође ће добити право сталног боравака .⁹¹ Такође, странац који има статус избеглице или статус азиланта, у могућности је да добије право сталног боравака у Сједињеним Америчким Државама. Још један од основа за добијање права сталног боравака јесте и спајање породице, односно уколико странац има рођака који је држављанин Сједињених Америчких Држава или има статус сталног резидента, такође ће добити зелени картон. Сједињене Америчке Државе су једна од јако занимљивих федерација и готово се у свему разлику од држава Европе, веома су различите и у односу на Србију по свим сегментима. Те и у домену ове области Сједињене Америчке Државе обилују неким специфичностима. У Сједињеним Америчким Државама постоје и такозвани алтернативни путеви за добијање зеленог картона. Један од тих начина је и лутрија за зелени картон која странцима без испуњења било каквих услова омогућава добијање права на стални боравак у Сједињеним Америчким Државама. Према досадашњим подацима, у Сједињеним Америчким Државама се сваке године додељује око 50.000 зелених картона особама, односно странцима који долазе из земаља с ниском стопом имиграције. Србија се не убраја у ову групу држава, тако да наши држављани не могу да учествују у овом занимљивом програму.⁹² Да би странци уопште учествовали у овој лутрији најпре морају попунити одређени електронски захтев, уз који морају приложити и своје фотографије. Кандидати

⁹¹ Зелена карта Сједињене Америчке државе
<https://www.workandtravelamerika.rs/kako-do-stalnog-boravka-u-americi-koraci-i-saveti/>

⁹² Mau S, Barabant H, Laube L, Roos, Visa Policies and the Regulation of the Terriotiral Acess, , Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2012, стр. 54.

који на овај начин добију право сталног боравака морају испунити образовне захтеве или имати релевантно радно искуство. Такође, правни систем Америке предвиђа и такозване различите инвеститорске програме уз помоћ којих је странцима омогућено добијање зеленог картона. Особа која добије право сталног боравака има могућност да трајно живи и ради у Сједињеним Америчким Државама. Такво лице и даље није држављанин САД-а, али добијањем зеленог картона странцима је знатно олакшан боравак и живот на територији Сједињених Америчких Држава. Сам зелени картон странац добија у физичкој форми односно као зелену картицу чиме доказује свој статус. Странац који добије право сталног боравака у САД-а, може живети било где на њеном простору, има право да ради код било ког послодавца или чак да покрене неки свој посао или бизнис. Такође, странац који има зелени картон може да студира у Сједињеним Америчким Државама и да плаћа доста ниже школарине, него што то чине странци.⁹³ Странац који има право сталног боравака има могућност да поднесе и захтев за америчко држављанство, док странац који је у браку са америчким држављанином, а има право сталног боравака, захтев за држављанство САД-а, може поднети и након 3 године. Дакле зелени картон заправо јесте и један од услова како би странац добио држављанство Сједињених Америчких држава. Странац који је носилац зеленог картона има омогућен слободан приступ и здравственим услугама на територији Сједињених Америчких Држава. Поред свих права које странац добија на основу зеленог картона, а то су готово сва права која имају и држављани Сједињених Америчких Држава, осим права гласања, странац је дужан и да се придржава

⁹³ Зелена карта Сједињене Америчке државе

<https://www.workandtravelamerika.rs/kako-do-stalnog-boravka-u-americi-koraci-i-saveti/>

одређених обавеза које прописује законодавство Сједињених Америчких Држава. Странац који има могућност сталног борава дужан је плаћати прописане државне порезе. Такође странац се мора понашати у складу са друштвеним нормама Сједињених Америчких Држава и не сме чинити озбиљна кривична дела. Странац са зеленим картоном има право да путује и ван САД-а, међутим то путовање не сме бити дуже од 6 месеци, осим уколико дужина трајања тог путовања оправдана. Сама зелена карта временски је ограничена и то на период од 10 година и мора се обнављати. Оно што је такође занимљиво је да сам статус лица које има право сталног борава остаје, једино што се продужава сваких 10 година јесте заправо та зелена картица која се добија у физичком облику. Стални боравак у Сједињеним Америчким Државама по много чему се разликује од права на стално настањење код нас. Најпре, услови као и сам поступак добијања сталног настањења код нас једноставнији је него поступак у Сједињеним Америчким Државама. Готово да нема ниједне сличности у овој области између нашег правног система и система САД-а. Наравно, један од услова за добијање сталног борава у Сједињеним Америчким Државама је и поседовање одређене врсте визе или одобрења за привремени боравак. Сам поступак подразумева подношење електронског захтева и то преко амбасаде односно конзулата САД-а. Да би било који странац добио право сталног борава, такође мора поднети и захтев за промену свог статуса, у зависности од тога да ли поседује визу или одобрење за привремени боравак.

XV ВИЗНА ПОЛИТИКА

Визна политика јесте термин који се односи на Европску Унију и њене чланице. Заправо, визна политика је политика чланица Европске Уније која се односи на питање уласка странаца на територију тих држава. Визна политика се односи искључиво на странце, док се на држављане Европске Уније не односи. Њу чине два режима, то су визни режим Ирске и визни режим Шенгенске зоне. Ирска није део Шенгенске зоне па је с тога она изузетак у односу на визни режим Шенгенске зоне који је примаран. Визни режим Ирске односи се само на спровођење одређених мера које се тичу политичке и правне сарадње. Због тога Ирска као таква има своју сопствену визну политику. Такође, занимљиву позицију има и Кипар, који још увек није део Шенгенског простора, али је у фази припрема да постане део Шенгенског система, те се на простору ове државе већ спроводи миграциона политика која је по свему у складу са Шенгенским уговором. Визну политику Шенгенске зоне спроводе још и неке државе Европе, то су Швајцарска, Линхенштајн, Исланд и Норвешка.⁹⁴

Прва од правних тековима Шенгена управо је била слобода кретања људи, односно грађана Европске Уније, што је гарантовано и оснивачким уговорима. Највећи напредак постигнут је оног тренутка када је постигнут и потписан Шенгенски споразум још 1985. године. Шенгенским споразумом, а затим и Шенгенском конвенцијом која је потписана нешто касније, постепено је почело укидање граничне контроле између држава потписница. Ове прве тековине Шенгена, данас чине правни и институционални оквир Европске Уније. Овим правним системом обухваћене су готово све државе чланице Европске Уније, али овим правним системом обухваћене су чак и државе које то нису, а то су Линхенштајн, Норвешка, Исланд и Швајцарска. Шенгенским споразумом пре

⁹⁴Ј. Лепетић, Бела Шенгенска листа, *Страни пранви живот*, бр.1/2009, стр. 101.

свега, али и Шенгенском конвенцијом укинуте су граничне контроле на територији Европске Уније, међутим то је створило додатан проблем, односно потребу за појачаном контролом на спољним граничним контролама на јединствен начин. У погледу слободе кретања Европску Унију данас чине Шенгенска зона, Ирска и Специјалне територије Европске Уније. У конкретном смислу Шенгенску зону чини 29 територија, односно 29 европских држава, које су укинуле пасошке и друге граничне контроле на међусобним границама, чиме је створена слобода кретања људи, робе и капитала.

Последња међусобна гранична контрола укинута је ове године између Грчке и Бугарске, јер је Бугарска постала чланица Шенгенске зоне, док је Грчка то већ била.⁹⁵ Право Европске Уније данас предвиђа и дефинише заједничка правила која се односе, а и примењују се на сва лица која прелазе те спољне границе. Та заједничка правила односе на типове визе које су потребне тим лицима, затим на контролу коју је потребно спровести, тим заједничким правилима регулишу се и услови за улазак на територији Европске Уније као и услови за краћи боравак. Након велике миграционе кризе која је погодила државе Европске Уније 2015. године и након Ковид пандемије, Европска Комисија предложила је и потписивање Стратегије за потпуно функционалном и отпорном Шенгенском простору чиме би се сама визна политика у овом домену побољшала. Ранији Шенгенски споразум такође подразумевао је и заједничку визну политику држава чланица Шенген система. Заједничка визна политика такође представља једну правну тековину насталу још у време стварања саме Европске Уније. Да би слободно кретање људи и смањене граничне контроле имале смисла било је потребно ускладити и визну политику ових држава. Такође

⁹⁵Ј. Лепетић, Бела Шенгенска листа, *Страни пранви живот*, бр.1/2009, стр. 103.

било је неопходно успоставити један систем који је обухватао све државе чланице, а који је подразумевао онемогућавање нарушавања безбедности и спречавање прекограничне криминалне активности.⁹⁶ Визна политика Европске Уније регулисана је посебним актом, односно Уредбом (ЕУ) 2018/1806, која је донета 14.11.2018. године. Овом уредбом наводи се листа такозваних трећих држава чији држављани морају да поседују визу када прелазе спољне границе и улазе на територију Европске Уније, као и листа оних земаља чији су држављани изузети од те обавезе. Поред ове Уредбе ова област регулисана је још и Кодексом о визама Европске Уније, то је у ствари Уредба 810/2009 са свим касније насталим изменама и свим другим пратећим приручницима. Уредба 2018/1806 садржи листу држава за чије држављане је виза потребна за краћи боравак, али и листу оних држава чијим држављанима није потребна виза за краћи боравак на територији држава чланица Шенгенског система. Основна сврха тих листи јесте пре свега сама процена стања у одређеним државама. Процена се врши у областима безбедности, борби против криминала и области илегалних миграција. Те листе називају се још и негативна визна листа земаља, која је још позната и као Црна Шенгенска листа, на тој листи налазе се управо оне државе за чије држављане је неопходна виза за улазак на територију држава чланица. Друга листа још се назива и Белом Шенгенском листом или позитивном визном листом и на њој се налази списак оних држава за чије држављане виза није потребна. У време када су ове листе настале, поред црне и беле такође постојала је још једна листа, а то је била сива Шенгенска листа. На тој сивој листи тада су се налазиле државе чијим је држављанима била

⁹⁶ М. Ивановић, Прилагођавање политика у домену визног режима и регионалног развоја у току преговора са Европском Унијом, 2006, стр. 84.

потребна виза за улазак у неке државе које су чланице Европске Уније. За сврставање на позитивну визну листу или ти како је познатија Бела Шенгенску листу постоје и одређени критеријуми, које државе морају да испуњавају. Кључни елемент за сврставање држава на Бела Шенгенску листу јесу илегалне миграције, затим као један од важних критеријума јесте и јавна политика, али од значаја су и међународни односи. Први од услова који се процењује према држави за њено сврставање на Бела Шенгенску листу јесу илегалне миграције. Ризик од постојања и могућности илегалних миграција може се проценити на неколико начина. Један од тих начина подразумева статистичке податке који постоје за сваку државу, а који се односе на илегалне боравке и на неке случајеве протеривања. Приликом процене ризика и разматрања ових статистичких података у обзир се свакако узима и јавни, односно ни на који начин се не сме угрозити безбедност било које државе чланице. Други важни критеријум јесу и међународни односи. Под овим критеријумом подразумевају се односи са групом држава, а такође веома је важна и солидарност држава чланица.⁹⁷ Међутим, овим критеријуми не примењују се увек по неком аутоматизму већ зависе од случаја до случаја. Када се посматрају визне листе и њихов садржај односно састав, врло је уочљиво да се на пример на овој негативној односно црној Шенгенској листи налазе па готово све државе са простора Африке, такође на Црној Шенгенској листи налазе се и скоро па све исламске државе попут Пакистана, Ирана Индије, када је реч о Јужној Америци на црној листи налази се Куба. Са друге стране на Белој Шенгенској налазе се Украјина, Грузија, Молдавија, државе Јужне Америке односно држава Бразил,

⁹⁷ Ј. Лепетић, Бела Шенгенска листа, *Страни правни живот*, бр.1/2009, стр. 103.

Аргентина, са простора Азије на Белој Шенгенској листи налази се Јапан, а са простора Европе на њој се сврставају и државе Балкана, међу њима је и Србија. То у суштини значи да наши грађани могу да путују у државе чланице Шенгенске зоне без визе, односно уз испуњење неких општих услова као што су наравно поседовање важећег пасош, доказ о поседовању финансијских средстава, као и доказ о здравственом осигурању.

Дакле, Европска Унија поставила је визну политику у односу на планирани краткотрајни боравак у државама чланицама Шенгенског система, као и у односу на транзит преко држава које су део Шенгена. Такође заједничка и јединствена визна политика Европске Уније односи се и на пролазак кроз међународна транзитна подручја зрачних лука земаља Шенгенског система. Када је реч о Србији и њеном путу ка Европској Унији и визној политици Србије, у Србији данас постоји Одељење за визну политику односно такозвани визни центар. Овај визни центар обавља различите послове који се односе на анализу и праћење односа Републике Србије са Европском Унијом, али и са другим државама у области визне политике и визног режима у циљу хармонизације домаћег односно нашег законодавства и домаће праксе са стандардима Европске Уније и Шенгена. Такође, визни центар обавља и послове у оквиру јединственог визног система, у сарадњи са Министарством унутрашњих послова. У оквиру јединственог визног система визни центар обавља послове у смислу вођења јединствене евиденције о издатим визама као евиденцију о одбијеним захтевима за издавање виза.⁹⁸

Поред ових послова, визни центар Републике Србије врши и контролу законитости и том приликом усмерава рад Дипломатско-конзуларног

⁹⁸ М. Ивановић, Прилагођавање политика у домену визног режима и регионалног развоја у току преговора са Европском Унијом, 2006, стр. 83.

представништва у области наше визне политике, затим обавља све послове који се односе на закључивање, ратификовање и примену међународних уговора исто из области визног режима и реадмисије наше државе са свим другим државама. На крају ово одељење бави се такође и прикупљањем односно обрађивању података и сачињавања аналитичке материјале у вези са одређеним питањима из своје надлежности, припрема све материјале за међународне односе међудржавне односе, посете и сусрете . На крају визни центар задужен је и за учествовање у стручној и аналитичкој обради материјала које Министарство спољних послова који се достављају и Народној скупштини као и Влади Републике Србије, председнику Републике и надлежним органима државне управе. Ово одељење такође има и друге образоване уже унутрашње јединице. То су заправо две издвојене групе у оквиру визног центра. Прва група јесте Група за визну политику, а друга је Група за одобравање виза. Између ових група су подељени послови. Прва група бави се обављањем послова у смислу праћења, вршења различитих анализа када је реч о односу наше државе и држава чланица Европске Уније, као и односима између наше државе и свих других држава у области визног режима. Такође ова група задужена је и за праћење законодавства и прописа у оквиру правног система Европске Уније, али и праћење прописа других држава, нарочито држава потписница Шенгенског споразума пре свега у области визног режима и читаве визне политике, а све у циљу хармонизације нашег законодавства и наше праксе као и наших стандарда са прописима, праксом и стандардима Европске Уније и Шенгена. Ова група такође обавља и све оне послове који се односе на закључивање и ратификовање као и послове који се односе на примену међународних уговора у области визног режима и реадмисије Републике Србије са другим државама. Група за визну политику још и сачињава све оне потребне аналитичке

материјале у вези са свим питањима из надлежности визног центра. Надлежност ове групе је и припремање свих материјала за све међународне односе и међудржавне сусрете између Републике Србије и других држава, такође врши и стручну и аналитичку обраду материјала које Министарство спољних послова доставља Народној скупштини, Влади Републике Србије, председнику Републике, као и свим другим државним надлежним органима. Када је реч о Групи за одобравање виза, она врши обављање послова у вези са одобравањем виза. Послове из ове области Група за одобравање виза врши и обавља у сарадњи са Министарством унутрашњих послова. Такође ова група задужена је и за вођење свих оних евиденција које се односе на број издатих виза, ова група води и оне евиденције које се односе на број одбијених захтева за издавање виза. На крају надлежност ове групе јесте и контрола законитости као усмеравање дипломатско-конзуларног представништва у област визне политике наше државе. У области визне политике Републике Србије у односу на визну политику Европске уније, наша држава спровела је велики број мера како би дошло до усклађивања и усаглашавања. Те мере односе се на борбу са нелегалним миграцијама, такође на борбу против криминала као и свих других видова прекорачења свих незаконитих радњи.

Када је реч о нелегалним миграцијама између Србије и Европске Уније потписан је Споразум о реадмисији, што је био и један од многих захтева приликом Процеса стабилизације и придруживања. Сам термин реадмисија подразумева враћање свих оних страних лица која нелегално бораве на територији одређене државе, тачније враћање оних лица која не испуњавају услове за боравак у некој држави. Процес преговарања и закључивања самог споразума о реадмисији вођен је истовремено и са процесом олакшавања визног режима, па је с тога из тог процеса потписан и Споразум о олакшаној

процедуре за издавање виза за Републику Србију. Олакшице које су предвиђене овим споразумом односе се на одређене категорије лица, на дужину трајање виза, такође на саму цену виза као и на поједностављење и убрзавање процедуре добијање виза за одређене категорије лица. Визне олакшице пре свега односе се на представнике и чланове делегација, на возаче који обављају послове међународног транспорта, на новинаре, на сва она лица која учествују у неким научним, истраживачким, културним или уметничким активностима, као и на учеснике неких међународних спортских такмичења, затим на студенте, постипломце, на лица којима је неопходна медицинска помоћ као и на многе друге категорије лица предвиђене наведеним споразумом.

XVI МИГРАЦИОНА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ У ОДНОСУ НА ОСТАТАК СВЕТА

Према подацима из Комесаријата за избеглице наша држава је последњих деценија, а нарочито последњих година изложена великим миграцијама. Полазећи од историјских чињеница, сам распад бивше државе Југославије повукао је са собом и проблем миграције. Такође један од великих разлога за миграције код нас јесте и интерно расељавање лица из Аутономне покрајине Косова и Метохије. Велики број нашег становништва током деведесетих година емигрирао је ка западу односно ка земљама западне Европе, што је и данас неретка појава. Протекле године обележиле су велики број иностраних имиграција на нашим просторима. Велики број избеглица из држава Азије и Африке дошао је у Србију у потрази за азилом. Проблем са овим миграцијама постоји и данас с обзиром на то да одређени број тих лица јесу илегални мигранти. Многи од њих враћени су у Србију на основу потписаног Споразума о Рeadмисији. Почетак 2021. године обележио је и рат на просторима Украјине, који још увек траје, а током кога је као и током сваког другог рата дошло до великих миграција. Како се рат одвија на територијама Русије и Украјине, становништво из ових држава у потрази за бољим животом желећи да избегне ратно стање дошао је на Балкан. Србија се данас сусреће са држављанима Русије и Украјине који су након почетка рата свој живот наставили на нашим просторима, што се у сваком погледу одразило и нашу земљу и наше становништво. Зато данас на улицама наших градова често можемо срести држављане Украјине или Русије. Рат свакако јесте један од узрока због кога долази до сталних миграција. Са овим проблемом сусрела се и Србија током ратова деведесетих година који су вођени на просторима Босне и Херцеговине и Хрватске када је забележен највећи број миграција на нашим просторима. Поред ратова постоје и други узорци који доводе до миграција међу

различитим групама лица један од њих свакако јесу и економске прилике у државама на чијим просторима долази до емиграција. Велики број становника управо из економских разлога, због малих финансијских прилива, велике стопе незапослености као и због превеликих инфлација, напушта своје матичне државе и одлази у државе где су ови услови бољи где је економија стабилнија и јача. Код нас, међу нашим становништвом и кроз историју, а и данас ово је водећи разлог који доводи до емиграција. Такође ово је разлог који је на територији Републике Србије довео велики број странаца из Турске, Непала, Шри Ланке и других већ напомињаних држава. Низак економски и привредни стандард ових држава натерали су њихово становништво на миграције. Како је њима отежан пут до запада Европе, а са друге стране Србија за њих у односу на њихове животне прилике тамо, представља државу са изузетним погодностима и приликама. Такође велики број младог њиховог становништва се одлучује и на школовање и образовање у Србији што им пружа додатне могућности за будућност.

Наравно, жеља за бољим образовањем као разлог за миграције заступљена је међу становништвом широм света. И међу студентима из Србије није реткост да похађају неке међународне универзитете, међутим за те прилике потребно је велико знање и познавање језика тих држава. Данас су држављани из Народне Републике Кине најбројније страно становништво код нас. Код нас раде, образују се, купују некретнине и образују породице. Разлог њихових имиграција из Кине јесте пренасељеност. Кина је једна од водећих држава света по броју становника и великој пренасељености која је код њих заступљена. Много година Народна Република Кина покушавала је да пронађе адекватно решење за овај проблем, чак је и забрањивала рађања већег броја деце у кинеским породицама. Ниједно од тих решења није нашло адекватну

примену у пракси. И ако је Кина данас једна од светских економских сила, прати је велики развој привреде и економског раста, у свим сегментима постаје огроман конкурент са државама попут Немачке, Русије, Сједињених Америчких држава, са великим бројем иновација, развијеном инфраструктуром чак прети да постане прва међу овим држава. Међутим, свој проблем пренасељености Народна Република Кина још увек није у потпуности разрешила због чега је такође и једна од водећих држава по броју миграција односно емиграција. За многе становнике просто, колоквијално речено нема места у њиховој матичној држави. Из тих разлога многи полазе у потрагу за бољим животним приликама. Мигрирају готово у свим државама света, међутим чини се да им је Србија једна од првих дестинација. Наше партнерство са Народном Републиком Кином такође је и допринело томе. Приликом добијања виза, радних дозвола, привременог боравака, Кинези имају мало бољи статус од осталих земаља из Азије. Пре свега то се огледа и кроз финансије и таксене надокнаде које су за њих доста мање у односу на друге народе из држава Азије или Африке. Из свих тих разлога данас у Србији живи, ради и функционише. За сада их има највише у Бору и Београду, али не заостају ни други градови Србије. Још једна држава која се бори са проблемом пренасељености је Индија.⁹⁹ Међутим, за разлику од Кине, Индија је економски неразвијена држава са ниским степеном запослености и веома слабом привредом. Становништво из ове Азијске државе због свих тих разлога почиње са исељавањем те је Индија данас једна од држава са великим миграцијама. Управо велики број њиховог становништва долази на боравак и рад и у Србији. Као и други народи из Азијских држава и

⁹⁹Републички завод за избеглице и миграције,<https://www.stat.gov.rs/>

странци из Индије долазе у Републику Србију управо због бољег стандарда и могућности запошљавања у градском саобраћају или у области грађевинарства. Са друге стране на супрот државама које се боре са имиграцијама, државе западне Европе као и Сједињене Америчке државе имају проблем са емиграцијама које су у последње време у порасту. Ова тема данас актуелна је у Сједињеним Америчким Државама које се на све начине боре са миграционом политиком. Од почетка формирања па све до данас у Сједињеним Америчким Државама нису постојали довољно јасни закони и други прописи којима би се питање миграционе политике јасно и прецизно регулисало. Можемо рећи да су Сједињене Америчке Државе данас достигле рекорд емиграција што је чак довело и до протеривања миграната са тих простора. Као и у свим другим државама, у САД-а миграције су утицале на сам живот осталог становништва, на економију ове федерације, али и на културу, политику те и на међународне односе. Али, актуелна ситуација је таква да су територије Сједињених Америчких Држава још увек најпривлачнија дестинација за људе широм света из различитих разлога, те ће овај проблем на тлу САД-а бити изражен и у блиској будућности јер досадашња борба власти са миграцијама не доноси велике резултате. Борба је усмерена ка нелегалним миграцијама, док се Сједињене Америчке државе и даље труде да побољшају статусе оних легалних миграната. Међутим, таквих је мало, јер досадашње студије показују да у Сједињеним Америчким државама постоји преко 11 милиона нелегалних миграната. Садашњи председник Сједињених Америчких Држава своју кампању базирао је управо на борби са овим проблемом, те је с тога и његова Влада увела бројне промене када је реч о миграционој политици. Његова политика је овом смислу је рестриктивног карактера, смањио се број миграната који долазе, води се борба и ка протеривању илегалних миграната, а такође једна од

најстрожих промена била је и укидање такозваног програма „DACA“, акционог плана који је мигрантима који су као деца дошли на територију Сједињених Америчких Држава дозвољавао легални привремени боравак и рад.

16.1 Миграциона политика држава Европске Уније

Као и Сједињене Америчке Државе и државе Европске Уније односно више државе западне Европе познате се као државе са великим миграцијама. Још од ранијих година то су биле државе где су људи из различитих делова што Европе што света одлазили због бољих услова за живот и рад. Потреба за јефтином радном снагом коју су изразиле ове државе повукла је и велики број емиграција те су ове државе биле приморане да различитим прописима регулишу питање миграционе политике. 2015.годину у Европској Унији обележио је велики талас нелегалних миграција са којима државе Европске Уније још увек имају великих проблема, те године највећи број нелегалних миграната дошао је из држава Азије.¹⁰⁰ Кључне политике у области међународне заштите и управљању миграцијама јесу Шенгенски споразум, Заједнички Европски систем азила и имиграциона политика. Европска агенда о миграцијама дефинише чак 4 стуба миграционе политике. Први од тих стубова заснива се на смањењу подстицаја за илегалне миграције, други стуб прокламује спашавање живота и обезбеђивање спољних граница, затим трећи стуб усмерен је ка јачању заједничке политике азила. На крају последњи четврти стуб европске миграционе агенде говори о развијању нове политике легалних миграција. Наравно, циљ Европске Уније јесте сузбијање нелегалних миграција као и

¹⁰⁰ Д. Стевановић, Хармонизација законодавства Србије у области кретања и боравка странаца са прописима Европске Уније, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 84/2019, стр. 270 .

уравнотежено управљање законитим миграцијама. Државе Европске Уније у обавези су да спречавају све незаконите миграције на различите начине. Један од тих начина свакако јесте и депортација илегалних миграната уз поштовање њихових основних људских права. У односу на Србију Европска Унија је први партнер Србије у области управљања миграцијама. По овом питању Европска Унија помогла је нашој држави када је реч о побољшаној безбедности граница, смањења кријумчарења људи, такође на пољу побољшања капацитета за интеграцију избеглица. Заправо од самог почетка такозване миграционе кризе током 2015. године створена је сарадња између Србије и Европске Уније у овој области. Европска Унија је заиста на све начине током ових година помогла Србији у регулисању миграционе политике и борби са великим бројем нелегалних миграната, којима је Србија заправо била само транзитна држава с обзиром на то да је њихов циљ био одлазак у државе управо Европске Уније, углавном Немачке и Аустрије.¹⁰¹

16.2 Миграциони профил Републике Србије

Миграциони профил Републике Србије јесте посебан документ који садржи све обједињене податке о свим категоријама миграната у земљи као и опис и анализу целокупног стања Републике Србије када је реч о миграцијама. Од 2010. године наша држава самостално израђује Миграциони профил који у ужем смислу представља читав статистички преглед миграција као и миграциону политику у земљи. Ово у великој мери помаже надлежним државним органима у управљању самим миграцијама. Такође, овај документ је од значаја и због шире јавности због могућности увида у стање миграција. Уз помоћ миграционог профила идентификују се и анализирају кључни изазови у овој

¹⁰¹ М. Ивановић, Прилагођавање политика у домену визног режима и регионалног развоја у току преговора са Европском Унијом, 2006, стр. 83.

области. Када посматрамо Миграциони профил Србије из 2024. године, можемо уочити све оне битне сегменте који су од значаја за миграциону политику Србије управо за 2024. годину. На основу одлуке Владе Републике Србије у периоду од 01.01.2024. године па до 31.12.2024. године Србија је пружила подршку и помоћ у виду привремен заштите расељеним лицима која долазе из Украјине. Иста је у наведеном периоду одобрена за 375 лица, а продужена за 708 лица. Према подацима из Миграционог плана у 2024. години у Србији је боравио рекордан број странаца, међу њима најбројнији су они странци који бораве по основу рада. Према томе највећи број странаца доселио се из Русије и Кине док се Турска налази на трећем месту. Са друге стране емиграција у Србији представља доста сложенији проблем јер домаће евиденције и статистички подаци нису прецизни када је реч о емиграцијама из Републике Србије, док статистике страних држава из којих се може разазнати стопа емиграција често нису доступни нити сигурне. Самим тим не постоје ни тачни подаци о српској дијаспори, негде је процена да је реч од око 600 000 наших држављана који се налазе у иностранству односно који се налазе у европским земљама, док број наших држављана који се налазе на територијама азијског, афричког, америчког континента није сасвим познат. Једно је сигурно, Србија је држава из редова земаља које имају најбројнију дијаспору, највише наших људи живи и ради у државама Европске Уније, међутим нешто мањи број наших држављана борави и у Сједињеним Америчким државама, Уједињеним Арапским Емиратима, Аустралији, односно једном речју широм света. Када је реч о европским државама Срба највише има у Француској, Аустрији и Немачкој. Кроз установљену мрежу 9 Миграционих сервисних центара код нас, формиран при Националној служби за запошљавање, мигрантима као и потенцијалним мигрантима пружају се информације о њиховим правима, обавезама, начину

добиања виза, привременог односно сталног боравка као и радних дозвола у иностранству, могућностима за образовање односно студирање, приступ здравственој и социјалној заштити у земљама иностранства.¹⁰²

¹⁰²Миграциони профил Републике Србије за 2024. годину.

XVII ЗАКЉУЧАК

Режим визе као управноправне ситуације веома је значајан за сваку државу. На основу визног система сваке државе зависи на који начин држављани других држава могу да уђу у ту државу, да у њој бораве, да се у њој образују, раде, стекну право азила уколико се ради о странцима који су прогнани из својих матичних држава, и на крају да можда стекну могућност и за добијање држављанства те земље. Свака држава је на свој начин уз помоћ својих прописа, Устава, Закона и подзаконских аката регулисала услове као и поступак пре свега за добијање такозваних виза односно одобрења за улазак у њихову државу, транзит кроз њихову државу, боравак или могућност рада у тој држави. С тога свака држава има своје врсте виза, основе и разлоге због којих се визе издају. Такође, ти визни режими се разликују од државе до државе и у зависности од држављана различитих земаља не примењују се према свима исто. У неким државама за одређене странце уопште није потребна ни виза за улазак, ни виза за краћи боравак, док су дужи или стални боравак регулисани испуњавањем посебних услова. Свака држава такође је прописала и начин поступања за добијање ових одобрења који је регулисан управним правом те је с тога добијање виза једна управноправна ситуација и из тог разлога. Сама виза јесте управни акт односно документ који представља одобрење странцу за улазак, транзит или боравак у одређеној држави. Поред виза јако је важан и привремени боравак странаца који је условљен на различите начине у зависности од сваке државе. Један од разлога имиграција и одласка све већег броја становништва из сиромашних крајева и њихово пресељење у државе у којима је развијена економија, привреда, где постоји јачи стандард управо јесу бољи услови пре свега за рад, за приход, па самим тим и бољи услови за живот. Један од главних разлога јесте управо сиромаштво, и због тога странци из

малих и неразвијених држава из Азије или Африке одлазе углавном у Европу како би себи обезбедили мало бољу будућност. То за собом оставља један огроман проблем држава управо Европе, а то су те нелегалне миграције са којима се државе боре на различите начине. Са друге стране легалне миграције управо су регулисане путем института као што су дозволе за рад, боравак или право уточишта које се пружа прогнаним лицима. У Сједињеним Америчким Државама и у већини држава Европске Уније потреба за јефтином радном снагом допринела је и већим миграцијама али и олакшавањем услова за боравак и рад странаца. Визни режим и визна политика конкретно држава Шенгенског система не прописују више толико строге услове за улазак, боравак, рад и образовање странаца, па чак су ти услови побољшани и поступак је знатно олакшан и када је реч о добијању држављанства, односно стицању њиховог држављанства путем натурализације. Строга правила још увек се односе на странце који долазе из неких држава Африке које су на рубу егзистенције, као и већини исламских држава. Када је реч о Србији, наша држава се налази као и обично негде између и представљала је углавном транзитну државу, државу пролазницу за ове странце чији је циљ био простор Европске Уније. Међутим, ситуација данас није оваква, доста тога се променило и у односу на нашу државу те је управо Србија данас једна од многих држава која странцима пружа могућност рада и боравка.

Правни решим визе у праву Републике Србије јасно је дефинисан и уређен законом као и подзаконским актима и другим прописима. Наша држава тежи ка унапређивању и дигитализацији читавог процеса издавања виза као и поступка одобрења привременог боравка и одобрења за добијање јединствене дозволе за рад и привремени боравак. Подзаконским актима свако подношење захтева врши се електронским путем преко одређених већ поменутих портала. Истина

је да и у овој области Србија прати стандарде Европске уније у складу са Споразумом о стабилизацији и придруживању. Међутим, уколико упоредимо систем и режим виза у Србији са режимом виза у земљама Европске уније може се приметити да наша држава још увек касни у погледу процедуре и појединих правила. У земљама западне Европе већ дуго времена користе се такозване Евизе док је Србија доста далеко од ових могућности, с тога је напредак наше државе у погледу визне политике још увек неопходан како се Србија још мало приближила чланству Европске уније, али и свакако боље управљање миграцијама као и побољшање административног поступка и боље односно адекватније заштите странаца у Србији. Данас је поступак за добијање визе знатно олакшан коришћењем електронских образаца као и посебно намењеног Портала за странце који се користи само у ту сврху. У највећем делу читав поступак администрације иде брже, а и знатно лакше за странце који своје захтеве могу да поднесу из својих земаља. Такође, сва остала документација прилаже се уз захтев електронски што представља додатну олакшицу. У погледу плаћања административних накнада односно такси постоји разлика у износима у зависности од држава из којих странац аплицира за добијање визе, привременог боравака или јединствене дозволе за привремени боравак и рад. На пример, држављанима Кине знатно је мањи износ наведених накнада у односу на народе који аплицирају из земаља Африке, што негде ове странце ставе у тежи положај барем у том финансијском смислу. Када је реч о процесним претпоставкама које предвиђа наш правни систем примећује се да је наше право у овом домену такође приближно и усаглашено са правом Европске Уније. Да би било који странац могао да добије визу, одобрење за привремени боравак или дозволу за рад најпре мора да испуни све ове предвиђене услове што је логично и врло предострожно ради безбедности Србије њених грађана, али и

самих странаца. У погледу њихових права и обавеза, они су једино у обавези да поштују правни поредак Србије и да се понашају у складу са основом по коме су добили визу, одобрење за привремени боравак или дозволу за рад. Свакако странцу не припадају ни сва права која су гарантована Уставом, а која важе искључиво за наше држављане.

XVIII ЛИТЕРАТУРА

- 1.Акциони план за поглавље 24– Правда, слобода, безбедност од 01.03.2016. године (потпоглавље Миграције),
- 2.Aygul C, Mertek S (2025) Visas and mobility : The EU great shutdown that won't stop population flows, 2025,
- 3.Бордаш Б. (2008) Регулисање боравка странаца на путу ка хармонизацији са правом Европске заједнице. Зборник радова Правног факултета у Новом Саду 3(42). 130–139,
- 4.Вуковић Д.(2009) Радмисија и управљање миграцијама, Годишњак ФПН, 569–583,
- 5.Васић Д, Стојаковић А, Станковић В (2017) Страни студенти домаћа небрига, *Mediterranean Economy, Culture, Architecture and Security: Conference Proocedings (Vol1), Сарајево, Добра књига* ,45–64
- 6.Василков Зоранчо (2007) Добровољно усклађивање прописа и стандарда Републике Србије са прописима и стандардима Европске Уније у области полицијске и правосудне сарадње, *Страни правни живот Институт за упоредно право* 232–234
- 7.Gonzales MF (2022) Precarity for the global talent: The impact of visa policies on high-skilled immigrants work in the United States, *International migrations*, 193–207
- 8.Grimm A (2019) Studying to stay understanding graduate visa policy context and context in the United States and Australia, *International Migration*, Vol57, No 5, 235–251
- 9.Димитријевић Д. (2017) Интегрисано управљање државним границама и приступање ЕУ, *Србија и Шенгенски режим (потпоглавље Србија и Шенгенски режим), Криминалистичко-полицијска академија, Правни факултет у Крагујевцу, Фондација Hanns Seidel* 1 399–428
- 10.Димитријевић П.(2012) Управно право– процесни део, Ниш Правни факултет Универзитет у Нишу, 20–100
- 11.Димитријевић П.(2008) Управно право–општи део, Ниш Универзитет у Нишу, 35–87
- 12.Ивановић М. (2006) Прилагођавање политика у домену визног режима и регионалног развоја у току преговора са Европском Унијом, *Институционални*

капацитет СЦГ за Европску интеграцију, Упоредна студија , Европски покрет у Србији 83-86

13.Југовић С. (2011), Контрола државне границе и европске интеграције, *Начела и вредности правног система – норма и пракса*, Зборник радова Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 774-792

14.Кнежевић И. Минић Ј. (2006) Институционални капацитет СЦГ за европску сарадњу: Упоредна студија СЦГ и Словачке, *Европски покрет у Србији*, 38-46

15.Ковачевић Љ (2020)Запошљавање радника, миграната-претпоставке, услови и ограничења *Страни правни живот* 64(2), *Институт за упоредно право*, 5-25

16.Лепетић Ј. (2009) Бела Шенгенска листа, *Страни правни живот*, *Институт за упоредно право* Год Бр.1, 89-106

17.Luedke A , Douglas G, Byrd K, Alexander P (2010) The politics of visas, *The whithead Journal of Diplomacy and Intenational Relations*, 11(1) 147-156

18.Милић Ј (2009) Европски стандарди у Србији, *Европска Унија и Србија*, Зборник радова, Центар за демографију,Београд, 16-37

19.M Van Meeteren, S Van de Pol, R Dekker (2013) Destination Netherlands, History of immigration and immigration policy in the Netherlands. In J Ho (Ed) *Immigrants: Acculturation,socio-economisic challenges and cultural psychology*, New York, NY: Nova Science Publishers, 113-170

20.Mau S, Barabant H, Laube L, Roos C (2012)Visa Policies and the Regulation of the Terriotiral Acess, *Liberal States nad the Freedom of Movement, Selective Borders, Unequal Mobility*, Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 54-87

21.MC Yeah, Parikh N, Megliola E, Kelvin A (2018) Immigration status, visa types and body weight among new immigrations in the United States, *American Journal of Health Promotion*, 32(3),771-778

22.Нанаши Т. (2016) Становништво Републике Србије на раду-боравку у СР Немачкој, *Migrations studies* Оригинални научни рад, Географски факултет, Универзитет у Београду 251-262

23.Прица М. (2021) Супстидијарна и сходна примена Закона о општем управном поступку поступку, Зборник радова Правног факултета у Нишу, број 91,97-106

24.Прица М. Петровић М (2020) Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу, 143-174

25.PL (2002) Martin Germany Managing migration in the 21 centry, *CIIP Working paper No.1, University of California, Center for international and Immigration policy*, 2-41

26.PS Phoa, TJ Binder, M Van Drunen (2016) Country report for The Netherlands on access to travel documents, *In H.de Waele (Ed.), General report: Obstacles that citizens face in gaining access to travel documents*, 156-207

27.Стевановић Д (2019) Хармонизација законодавства Србије у области кретања и боравка странаца са прописима Европске Уније, *Зборник радова Правног факултета у Нишу бр.84*, 257-277

28.Harty M(2010) Us visa policy: Securnig borders and opening doors, *The Washington Quartely*, 33(4),23-33

29.Czaika M, H De Haas (2017) The effect of visas on migration processes, *International migrations Review*, 51(4),1-19

Правни извори

30.Concul Directive 2003/86 EC of 22 September 2003 on the right to famaly reufinication. Official Journal of the Europen Union L. 251/12

31.Concul Directive 2004/114 EC of 13 December 2004 on the conditions of admission of third-country nationals for the purposes of studies, pupil exchange unremunerated training or voluntary service. Official Journal of the European Union, L 375/12.

32.Council Directive 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities. Official Journal of the European Union, L 261/19.

33.Council Directive 2005/71/EC of 12 October 2005 on a specific procedure for admitting third-country nationals for the purposes of scientific research. Official Journal of the European Union, L 289/15.

34.Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment Official Journal of the European Union, L 155/17

35. Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals. Official Journal of the European Union, L 348/98.

36. Directive 2009/52/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 providing for minimum standards on sanctions and measures against employers of illegally staying third-country nationals. Official Journal of the European Union, L 168/24.

37. Directive 2014/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the conditions of entry and stay of third-country nationals for the purpose of employment as seasonal workers. Official Journal of the European Union, L 94/375.

38. Directive 2014/66/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the conditions of entry and residence of third-country nationals in the framework of an intra-corporate transfer Official Journal of the European Union, L 157/1

39. Закон о странцима Републике Србије, *Службени Гласник РС*, бр. 97/2008,

40. Закон о странцима Републике Србије, *Службени Гласник РС*, бр. 24/2018, 31/2019 и 62/2023,

41. Закон о кретању и боравку странаца СФРЈ, *Службени лист СФРЈ*, бр. 56 од 3. X 1980, 53 од 4. X 1985, 30 од 16. V 1989, 26 од 18. V 1990. 53 од 12. VII 1991, и *Службени лист СРЈ* бр. 16 од 7. IV 1993, 31 од 18. VI 1993, 41 од 23. VII 1993, 53 од 10. IX 1993, 24 од 18. III 1994, 28 од 21. VI 1996, 68 од 19. XII 2002,

42. Закон о допунама Закона о кретању и боравку странаца СФРЈ „*Службени лист СФРЈ*“, број 26/90,

43. Закон о полицији Кнежевине Србије из 1860 године, Архив Републике Србије

44. Закон о држављанству Краљевине Срба Хрвата и Словенаца из 1928 године, Архив Републике Србије

45. Закон о запошљавању странаца Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 128/2014, 113/2017, 50/2018, 31/2019 и 62/2023,

- 46.Закон о управљању миграцијама, *Службени.Гласник РС* бр. 107/2012,
- 47.Закон о општем управном поступку Републике Србије, *Службени.Гласник РС* 18/2016, 95/2018 – аутентично тумачење і 2/2023 – одлука УС,
- 48.Миграциони профил Републике Србије за 2024. године,
- 49.Правилник о одобрењу привременог боравака Републике Србије ,*Службени Гласник РС* бр.6/2024,
- 50.Правилник о ближим условима за одобрење привременог боравака, изгледу захтева за одобрење привременог боравака, изгледу и начину уношења налепнице привременог боравака у страну путну исправу ,*Службени гласник РС*, број 72 од 28. септембра 2018, 51.Правилник о издавању јединствене дозволе за привремени боравак и рад странаца Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 6/20124,
- 52.Правилник о одобравању сталног настањења Републике Србије *Службени Гласник РС*, бр 118/2023,
- 53.Правилник о ближим условима за одобрење сталног настањења, изгледу захтева за одобрење сталног настањења, изгледу и начину уношења налепнице сталног настањења у страну путну исправу ,*Службени гласник РС*, број 72 од 28. септембра 2018
- 54.Regulation (EC) No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a Community Code on Visas (Visa Code).Official Journal of the European Union,L 243/1.
- 55.Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). Official Journal of the European Union L 105/1
- 56.Споразум између Републике Србије и Европске заједнице о реадмисији лица која незаконито бораве „Службени гласник РС“ Међународни уговори бр. 103/2007, преузето са интернет странице http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2007_11/t11_0131.htm
- 57.Устав Републике Србије из 2006 године, преузето са интернет странице https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html

Интернет извори

- 58.Americano.rs, <https://americano.rs/>
- 59.Амбасада Француске <https://rs.ambafrance.org/Zahtevi-za-vizu>
- 60.BBC <https://www.bbc.com/serbian/articles/cdxvg9n1en2o/lat>
- 61.Виза за Француску <https://vizezaevropu.com/?vize-za-francusku>
- 62.Glas Amerike
<https://www.glasamerike.net/a/imigracija-u-sad-je-kompleksnija-od-onoga-kako-je-politi%C4%8Ddari-predstavljaju/7810766.html>
- 63.Deutche Botsh haft Belgrade, <https://belgrad.diplo.de/rs-sr>
- 64.Europen Parlament
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/152/imigracijska-politika>
- 65.Зелена карта Сједињене Америчке државе
<https://www.workandtravelamerika.rs/kako-do-stalnog-boravka-u-americi-koraci-i-saveti/>
- 66.EEAS
https://www.eeas.europa.eu/delegations/kosovo/putovanje-bez-viza-u-%C5%A1engenski-prostor-eu_sr?s=321
- 67.Iom Serbia, <https://serbia.iom.int/>
- 68.Important Visa information-sr Амбасада САД у Србији,
<https://rs.usembassy.gov/sr/visas-sr/important-visa-information-sr/>
- 69.Комесаријат за избеглице и миграције, <https://kirs.gov.rs/cir>
- 70.Министарство спољних послова РС,
<https://www.mfa.gov.rs/gradjani/putovanje-u-inostranstvo/vize-i-informacije-o-drzavama>
- 71.Привремени боравак у Холандији
<https://schengenvisum.info/sr/category/tijdelijk-verblijf-nederland/>
- 72.PIS JOURNAL
<https://pisjournal.net/zakoni-i-politike-o-migracijama-u-sjedinjenim-americkim-drzavama/>
- 73.Републички завод за избеглице и миграције, <https://www.stat.gov.rs/>

74.Радна виза за Америку
<https://www.experience.edu.rs/blog/saveti/kako-otici-u-ameriku-pregled-svih-legalnih-opcija/>

75.Радна виза у државама Европске Уније
https://european-union.europa.eu/live-work-study/working-eu_hr

76.Стални боравак у земљама ЕУ
<https://www.blic.rs/biznis/privreda/koja-je-razlika-izmedju-stalnog-boravka-i-drzavljanstva-u-zemljama-eu/8y27nbe>

77.Future Option, <https://futureoption.net/sr>

78.U.S. Embassy in Serbia, <https://rs.usembassy.gov/>

79.USVisaConnection,https://apply.usvisaconnection.com/?gad_source=1&gad_campaignid=22665371679&gbraid=0AAAAA_6f1jza_eXzQJPpA2oAdPBkeRgfO&gclid=CjwKCAjw6P3GBhBVEiwAJPjmLhO1Gdpo3pnFn87d_tXiUmZbjJJz3lsnf7qxDt3CQsKrRs4ND2cS6hoCx0sQAvD_BwE

80.<https://www.experience.edu.rs/blog/saveti/kako-otici-u-ameriku-pregled-svih-legalnih-opcija/>

81.Welcome to Serbia, <https://welcometoserbia.gov.rs/>

XIX САЖЕТАК

Предмет овог рада базиран је на управно правним ситуацијама са елементима иностраности у смислу права боравка странаца, њиховог права на уточиште и њиховог стицања држављанства у другим државама. Кључни део рада односи се на визни режиме као управно правне ситуације, на визе уопште, врсте виза које постоје код нас и у иностранству, затим институте попут краткотрајног и привременог боравка, сталног настањења, радне дозволе и проучавање услова као и поступка за њихово добијање. Рад је обухваћен и визном, али и миграционом политиком код нас и у свету.

Циљ овог рада јесте истраживање и проучавање услова за добијање визе, у зависности од њихове врсте, ако у зависности од државе у којима се захтева добијање самих виза, приликом тог истраживања коришћене су различите методе. Пре свега први метод коришћен приликом изучавања ове теме јесте теоријски метод, односно метод дедукције, што подразумева извођење закључка од појединачног питања ка општем. У већем делу рада коришћен је описни метод, ради бољег објашњења услова и поступка за добијање визе односно привременог, сталног боравка, дозволе за рад, држављанства или права азила за странце што код нас, што у другим државама. Овај метод такође је коришћен и за детаљно описивање миграционе политике као једне друштвене појаве данас у готово свим државама. Рад је заснован и на употреби компаративног метода приликом упоређивања нашег правног система са правним системима држава Европске Уније и Сједињених Америчких држава у домену ове области.

Према дефиницији визни режим као управно правна ситуација обухвата различите институте од којих је сваки посебан и има свој значај. Први од њих свакако јесу визе које могу бити различите у зависности од разлога због кога се

добиају, али наравно и од држава у којима се одобравају визе. Код нас постоје 3 врсте визе, док је раније постојала још једна која је касније укинута. Поред виза од значаја су и прописи којима се дефинише привремени боравак, стални боравак као и дозвола за рад странаца у другим државама. Све ове ситуације са собом повлаче једну друштвену појаву која је све чешћа, а то је проблем миграција односно миграционе политике. Ово је један од великих проблема са којима се суочавају државе и Европе, али и света, а са којим се држава Србија генерално скоро сусрела, мада је и код нас познат од давнина. Државе овај проблем решавају на различите начине док се Србија труди да сачува насталу сарадњу са Европском Унијом управо у области визне, али и миграционе политике.

Кључне речи: Странци, Визни режим, Визе, Одобрења, Боравак, Стално настањење, Стални боравак, Политика виза, Шенгенски систем, Европска Унија, Миграциони план, Миграциона политика, Држављанство, Право уточишта

XX ABSTRACT

The Legal Regime of Visas as an Administrative-Legal Framework

The subject of this paper is based on administrative law situations involving elements of foreign nationality, particularly in the context of the right of residence of foreign nationals, their right to asylum and the acquisition of citizenship in other countries. The central part of the paper focuses on visa regimes as administrative law situations, examining visas in general, the types of visas existing in Serbia and abroad, as well as legal institutes such as short-term and temporary residence, permanent settlement, work permits and the study of the conditions and procedures for their issuance. The paper also encompasses visa and migration policies, both in Serbia and worldwide.

The aim of this research is to analyze and study the conditions for obtaining visas, depending on their type and the specific country in which a visa is sought. Various methods were applied throughout the research. The primary method used was the theoretical, or deductive, method, which implies deriving general conclusions from individual cases. The descriptive method was predominantly employed to provide a clearer explanation of the requirements and procedures for obtaining visas, temporary or permanent residence, work permits, citizenship, and the right to asylum for foreigners, both in Serbia and in other countries. This method was also applied to provide a detailed description of migration policy as a contemporary social phenomenon present in almost all states today. In addition, the comparative method was used to examine and contrast the Serbian legal system with the legal frameworks of the European Union member states and the United States in this field.

According to the definition, a visa regime as an administrative law situation encompasses a variety of legal institutes, each with distinct characteristics and

significance. The first and foremost among them are visas, which differ depending on the purpose for which they are issued, as well as on the issuing country. In Serbia, there are currently three types of visas, whereas one additional category that existed in the past has since been abolished. Alongside visas, of great importance are the regulations defining temporary residence, permanent residence, and work permits for foreign nationals in other states. All these circumstances are linked to an increasingly frequent social phenomenon — the issue of migration and migration policy. This represents one of the major challenges faced by countries both in Europe and globally. Although Serbia has encountered this issue relatively recently, migration has been present in its history for a long time. States approach this problem in various ways, while Serbia seeks to preserve and strengthen its cooperation with the European Union precisely in the field of visa and migration policy.

Keywords: Foreign nationals, Visa regime, Visas, Permits, Residence, Permanent settlement, Permanent residence, Visa policy, Schengen system, European Union, Migration plan, Migration policy, Citizenship, Right of asylum

XXI БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Студент Катарина Дроздовски рођена је у Пироту 12.04.2000. године. У свом родном граду завршила је Основу школу Вук Караџић као носилац Вукове дипломе. Након завршене основне школе уписала је и завршила пиротску Гимназију, друштвено-језички смер са одличним успехом. Године 2019. уписала је Правни факултет у Нишу на коме је дипломирала 2024. године са просечном оценом 8,93. Исте године на истом факултету уписала је и Мастер студије, Општи смер, ужа Јавно-правна област. У међувремену се запослила као адвокатски приправник у Адвокатској канцеларији Драгана Здравковића у Нишу чији је и данас приправник. Течно говори енглески језик, а добро се служи и француским.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Дроздовски Катарина

Наслов мастер рада: Правни режим визе као управноправне ситуације

Ментор: Проф.Др Милош Прица

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу,

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Визни режим као управноправне ситуације,

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Дроздовски Катарина

У Нишу,

Потпис аутора
